

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze ||| Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu. ||| la redactiuni.

Anulu II.

Blasiu 15 Augustu 1889.

Nr. 22.

Partea besericésca.

Despre casatoriile mixte.

II.

In numerulu precedentu amu aretatu, cà mai multe concilii particulare precumu si unu conciliu ecumenicu, celu din Calcedonu, au dechiaratu serbatoresce in canonele loru, cà *nu se cade* a se contrage casatorii mixte; ma sinodulu Trulanu in canonulu alu 72-lea merse pàna la declararea nulitatei si invaliditatei casatoriilor mixte: o decisiune, care fia prin dreptulu scrisu, fia numai prin datina, s'a inlocuitu in decursulu timpului cu alta decisiune, care are valóre la tóte gentile, dupa care astàdi toti considera casatoriile mixte de valide si firme, dar' nu totu asiá si de oneste ori licite.

Se nu cugete cine-va cà dóra beseric'a oprindu casatoriile mixte, a facutu acést'a numai de bunu placulu seu, ori dóra cu scopu de a detrage celoru ce apartienu altoru confesiunii, nu, ci sant'a beserica la aducerea legiloru relative la intredicerea casatoriilor mixte, a fostu indemnata de cele mai grave motive religióse, precumu si de motive referitóre la binele familiiloru. Avù adeca in vedere mantuirea eterna a conjugiloru, care in casatoriile mixte se póte periclitá: crecerea prunciloru in beseric'a adeverata alui Christosu, extra quam nulla salus est: sanctitatea sacramentului casatoriei care prin casatoriile mixte se profanáza: indisolubilitatea casatoriei, care in casatoriile mixte adeseori suferu naufragiu: pacea domesticá, bun'a armoniá, care de multe ori in casatoriile mixte se tulbura, si alte inconveniente, cari intrevinu in aceste casatorii.

Casatori'a si inainte de Christosu, in tóte tem-

purile si la tóte popórele a fostu considerata de ceea ce intru adeveru si este, de institutiune domnedieésca, de asiediamentu religiosu; pre care se baséza famili'a si in fine finali tóta societatea umana.

Fundamentulu familiei si societatei, cea mai strinsa dintre tóte legaturile, *casatori'a*, care se contrage pre viétia nu se póte separá de religiune, ceea ce au recunoscutu si románii dandu casatoriei definitivitatea de: *divini et humani juris communicatio*¹⁾.

Cumu-cà casatori'a numai pre religiune se póte intemeiá, si cumu-cà numai prin confirmarea si santirea ce io dà religiunea se póte elevá preste joculu pasiunei si instabilitatei umane au recunoscutu deja in legile si institutiunile loru tóte gintile, ce nu erau cu totul decedute in selbataciá²⁾.

Er' beseric'a la rendulu seu, totu-de-a-un'a a tienstu cá lucru de credintia, cá dogma, cà casatori'a este lucru sacru, cà este sacramentu, si in seclulu XVI, candu protestantii atacara sacramentalitatea casatoriei degradandu-o la simplu contractu umanu — beseric'a de nou a dechiaratu cà casatori'a este unulu din cele siepte sacrameute evangelice³⁾.

Apoi este lucru cunoscutu, cà beseric'a in canónele sale oprésce strinsu *impartasirea* cu eretici si schismatici in *cele sante*, precumu in cultu, in sacrameute, in ceremonii si in rogatiuni⁴⁾; ma precumu

¹⁾ Digest. Lib. XXIII. Titl. 2. de ritu nuptiarum.

²⁾ Wetzer u. Welte Encyclopädie, tom. III. pag. 415.

³⁾ Conc. Trid. De Sacrament. matrim. can. 1.

⁴⁾ Sinod. Laodic. in can. 33: „Nu se cade a se rogá impreuna cu ereticii séu schismaticii“. Er' in can. 45 si 46 alu santiloru apostoli: „Celu ce se róga impreuna cu ereticii, se excomunica“.

se scie santii apostoli considerandu eresulu si schism'a de crime besericesci, ér' pre eretici si schismatici de ipso facto excommunicati interdiceau pre tempulu loru ori-ce impartasire cu aceia pàna si salutàrile, conversàrile si primirile in casa¹⁾.

Cu tôte cà dupa dsciplin'a de astàdi este iertatu credinciosiloru a conversà liberu cu ereticii si cu schismaticii si a comunicà cu ei in lucrurile curatu profane si civile: totusi impartasirea cu ei in cultu si in ceremonii besericesci se considera in praxa de neiertata, de culpabile; parte pentru-cà o atare impartasire este oprita prin santele canóne, parte si pentru ace'a, cà prin acést'a se apróba óre-cumu cultulu loru, precumu si pentru aceea cà credinciosii cu aceste ocaсии se potu clatiná in credintia si se potu scandalisá; ér' ereticii si schismaticii candu vedu, cà cei de credintia acatolica participa la cultulu loru, la sacramentele si ceremoniile loru, óre nu va fi de creditu séu celu pucinu de temutu, cà prin acést'a se voru intarí si mai tare in erorile loru si si- voru imaginá, cà ei ambia pre calea cea adeverata a mantuirei?²⁾

Ci se ne întórcemu la casatorile mixte. Fiendu constatatu cà casator'ia e lucru sacru, cà casator'ia e sacramentu mare³⁾ urméza de sine cà celu ce

¹⁾ Tit. 3, 10: „De omulu ereticu dupa un'a si a dóu'a admonitiune, te feresce; sciendu cà unulu cá acest'a este inderetnicu, si peatuesce, *fiendu judecatu* (osenditu) de *sine insusi*“. — Rom. 16, 17: „Si ve rogu fratiloru se ve paditi de cei ce facu desbinare si turburare in contr'a invetiaturei, care voi ati invetiatu“. — Joana 2, 11: „De vine cine-va la voi si nu aduce invetiatur'a acést'a, se nu lu- primiti in casa, nice se nu lu- salutati, cà celu ce lu- saluta se face partasiu fapteloru lui celoru rele“.

²⁾ Datin'a de a se presentá din onóre civile cu presentia curatu materiale la imormentári, cununii etc. se póte tolerá; ér' in catu ereticii séu schismaticii ar' aplicá ceremoniile loru proprie in acele functiuni, ori se ar' amestecá intru ale nóstre: nu este iertatu nice este de a se permite. Concil. prov. I pag. 275.

³⁾ Efes. 5, 32: „Acestu sacramentu este mare, ér' eu dicu de Christosu si de beserica“.

⁴⁾ Despre ministrulu casatoriei: este adeca preotulu ministru, ori insisi contrahentii, se disputa teologii. Cestiunea inca nu este resolvita prin nice unu decretu alu beserice, si asiá teologii potu aperá liberu ambele pareri. Mai comuna inse este dupa marturisirea lui Benedictu alu XIV de sinod. dioeces. Lib. VIII. — parerea carea aseréza, cà insisi contrahentii sunt ministrii casatoriei, carei'a i s'a datu mare pondu prin procedur'a s. scaunu apostolicu; pentru-cà e certu cà s. scaunu nice de cumu nu socotesce intru atat'a binecuventarea preotiésca la cununia; in catu se judece, cà aceea e cu totulu necesaria la validitatea casatoriei. Insusi pontificele Gregoriu XVI. in literale sale apostolice diu 30 Apriliu 1841 càtra episcopii Ungariei si Transilvaniei — calcandu pre urmele antecesoriloru sei socotesce si dechiara de valide matrimoniile mixte incheiate numai cu asistentia pasiva a parochului fara nice o ceremonía religiósá, dispunandu cá preotulu, care, este de facia

contrage casator'ia cu eretici séu schismatici, se impartasesce cu ei in acestu santu sacramentu ori vomu considerá pre contrahenti de ministrii casatoriei ori pre preotu. Cà déca preotulu este ministru, atunci partea catolica primesce unulu si acelasi sacramentu cu ereticulu; ér' déca contrahentii sunt ministrii casatoriei, atunci ei si- administra imprumutatu sacramentulu seu partea catolica indeplinése impreuna cu partea acatolica unulu si acel'a-si sacramentu⁴⁾. Ci precumu amu aretatu impartasirea in cele sante cu acatolicii este oprita cá sacrilega, cá pecatósá. Asiá-dara oprite sunt si casatorile mixte, in cari ocure impartasirea in cele sante cu acatolicii.

Ci se mergemu mai departe. Dupa preceptele dreptului divin conjugii trebuie se fia unanimi intru tôte si deodata prin legatur'a loru conjugale trebuie se represinte legatur'a indisolubile si iubirea imortale ce este intre Domnulu Christosu si intre sant'a sa sponsa, care este beseric'a: „Barbati iubiti-ve muerile vóstre, precumu si Christosu a iubitul beseric'a sa si insusi sa datu pentru dens'a“⁵⁾. Acolo inse, unde conjugii nu sunt unanimi in lucrurile esentiali, in adeverurile de credintia, ci si- sunt siesi contrari, acolo dispare semnul iubirei permanente ce existe

numai cu presentia materiale dupa ascultarea consensului ambiloru conjugi se inferésca in matricul'a cununatiloru actulu cá validu. Mai incolo euhologiele orientaliloru si ale greciloru, candu amintescu ceremoniile dela cununia, presupunu consensulu imprumutatu, prin care se léga intre sine sponsulu si spons'a, si *sanctifica impreunarea cá si facuta deja*, fàra cà sè se dechiare prin vre unu cuventu, cà preotulu este celu ce impreuna pre sponsi in matrimoniu, séu cà densulu implinése si conferése sacramentulu. Afara de aceea casator'ia a dóu'a si a trei'a nu se incoronéza, nice nu se binecuventa, si totusi desi se desapróba la orientali, totusi se primése cá sacramentu; se vede dar' cà nice binecuventarea, nice incoronarea n'a fostu considerata cá necesaria la constituirea sacramentulu casatoriei. Se mai aducu inca si alte motive pentru acést'a parere démma de tóta atentiunea, si anume, cà conciliulu Tridentinu a dechiaratu de valide casatoriele clandestine incheiate prin consensulu liberu alu contrahentiloru; cà casatoriele acatoliciloru intorsi in sinulu beserice, precumu si ale judeiloru intorsi la credintia se considera de sacramente si fàra adaugerea binecuventarei preotiesci; cà la casu candu s'a incheiatu o casatoría invalida din caus'a vre unui impedimentu dispensabile, dupa delaturarea impedimentulu, casatoría se revalidéza si se recunósce de sacramentu si fàra adaugerea binecuventarei preotiesci. De-altu-mentrea prescrierile beserice orientale referitórie la binecuventarea preotiésca si celelalte ceremonii usitate la cununia in beseric'a orientale nu se tienu de invetiatur'a ei dogmatica, ci numai de ritu si disciplina; pentru-cà in lucrulu ce privesce partile esentiali si necesarie ale sacramenteloru, invetiatur'a beserice orientali si occidentali trebuie se consune si se fia un'a si aceeasi. Vedi Concil. prov. I pag. 239.

⁵⁾ Efes. 5.

intre Christosu si intre beserica, acolo *de iubire imprumutata, care este bas'a si scopulu casatoriei*, nu pôte fi vorba; cã precumu dice s. Ambrosiu: „Quomodo potest congruere charitas si discrepat fides¹⁾. In aceste casatorii, si mai alesu in cele contrase cu eretici neintielegerile, certele si discordiele cu privire la lucrurile de credintia, cu privire la posturi si ajunuri, cu privire la serbatori si alte institutiuni si cause besericesci si scolastice precumu si cu privire la cultulu santiloru si imaginilor sacre etc. — suntu la ordinea dilei, din cari apoi resulta instrainarea unui conjuge de cãtra cel'altu. Eca dar' o alta cauza momentosa, pentru care beseric'a o opritu in trecutu casatoriile mixte, si pentru care ea le opresce si astãdi.

Acte istorice.

II.

Petru Paulu Aronu de Bistr'a.

ore-cãndu episcopu romanu unitu in Transilvani'a.

Amu amentitu in nrulu 19 alu acestei foi, cã episcopulu Petru P. Aronu dupa ce s'a reintorsu dela Viena, chiamã sinodu mare pre 12 Nov. 1752. In acelu sinodu intre altelea a intaritu pre capitulari si anume: de vicariu generalu a pusu pre Gerontiu Cototea, de consistoriali pre Gregoriu Maioru, Silvestru Caliani si pre Athanasiu Rednicu, mai departe a intaritu pre cei 12 asesori; de notariu consistorialu a pusu pre protopopulu Avraamu din Daia, er' de inspectorulu sinodului mare a denumitu pre Timandi Farcasiu din Jucu²⁾.

Episcopului Aronu multu i- jacea la anema latirea santei uniri si cultur'a clerului si poporului romanescu de acea din resputeri continuã idea mareatia alu predecesorului episcopu Inocentiu, adeca cã in monastirea santei Treimi din Blasiu edificata cu ajutoriulu banalu alu clerului³⁾ se se deschida cãtu mai curundu scõlele

¹⁾ Lib. 2. de Abraham cap. 9. —

²⁾ Istori'a parintelui Sam. Clainu vedi la Cipariu acte si fragm. pag. 106.

³⁾ „De horum itaque inviolata, etiam a parte Excelsae „Camerae observatione assecurati per decursum quinquennii „summam illam 25,000 florenorum pro tam salutari opere, „licet millenis circumdemur miseriis, venditis tamen tem- „poralibus facultatibus deponere satagemus. Idcirco, ut „supratatae conditiones a Sua Matte Ssma pro majori nostra „securitate, juriisque Monasterii uberiori futura cautela „clementissime aprobarentur, nobisque authentice extradentur „humilime et de genu rogamus et instamus“.

Clerulu adunatu la 26 Jan. 1738 in sinodu generalu la Blasiu din parte-si s'a deobligatu in tempu de cinci ani a solvi 25,000 fl. pentru edificarea monastirei si pentru locuinti'a episcopului, (vedi acte sinodali de J. M. Moldovanu tom. II pag. 93—94) din care suma a platitu numai 16,000 si cu 9000 fl. a remasu detoriu la camera, care suma in dilele episcopului Gr. G. Maioru a ertatu Maria Theresia (vedi Acte si fragm. pag. 102).

intentionate de cãtra marele Archiereu Inocentiu, cari lu 11 Oct. 1754 prin trei cercularie ale episcopului Petru P. Aronu se si deschisera⁴⁾.

In cerculariulu primu se prescriu obiectele de invetiamentu in forma acest'a: „Langa acestea se va „incepe in monastire acum antãiu pana la alta a nostra „renduêla a se ceti, a se proceci si a se talcuí dupa „vreme si vrêst'a celoru lipsiti antãiu: dumnedieescile „dicece porunci, incepandu deminétia indatu dupa s. „liturgie. *A dou'a*: se va ceti, proceci si talcuí cele „siete dumnedieesci taine si besericestile porunci, care „le voru incepe la unu ceasu dupa prandiu. *A trei'a*: „se voru dovadi si se voru talcuí celea mai de lipsa „a credintiei, cu talcuirea si éراسi doveeirea din santele „carti adeverulu santei uniri; a carora invetiatura „éراسi se va face deminétia indatu dupa prandiu. *A „patr'a*: va fi luare de sema si indreptare la cetirea, „procecierea scrierea si talcuirea limbelor si ceva cuno- „scintia a *sciintieloru* care asisderea va fi in vremile „si ciasurile mai susu insemnate“. (Acte si fragmente T. Cipariu pag. 218.

In cerculariulu alu doile espune numerulu si oficiulu fia-carui profesoru, primulu e catechetu, alu doilea profesoru de limbi (romana, latina si unгурésca); alu treilea e profesoru de dogmatica, morala si istoria si alu patrulea economu si prefectu la tipografia; ér' in alu treilea cerculariu de dto 12 Oct. 1754 aduce la cunoscinti'a veneratului cleru si poporu, cã de catechetu a denumitu pre Silvestru Caliani (alu patrule teneru care fú tramisu la Roma, cã acolo se invetie filosofia si teologia, unde cá conscolariu cu Greg. G. Maioru a facutu intimitate mare, ce a si pastratu pana la capetulu vietiei), de profesoru alu limbelor pre Gregoriu G. Maioru (biografia caruia o am descrisu in nrii precedenti), si totu odata si de bibliotecariu; de profesoru moralului, dogmaticiei si istoriei denumí pre Athanasiu Rednicu, ér' pre Gerontie Cotorea 'lu denumí de economu, archivariu si de directoru la teologi; ér' la scolele de obste (normali) de directoru denumí pre Constantinu Dimitrieviciu.

Eca, cã idea marétia alu nemuritoriului episcopu Clain si alu sinodului din 1738 dupa truda de 16 ani 'si luã inceputulu realisarii sale la anulu 1754. Cu ochi veseli si plini de bucuria poti privi din ceriu o mare dascale Inocentiu la zidurile ce le ai inceputu si cari invetiachelulu teu credintiosu Aronu le a predatu destinatiunei sale; si tu o romanine cu recunoscintie si pietate rostescce numele acestoru doi episcopi, cari ti a datu foculariulu acestu nationalu, si care sucesorii 'lu au pastratu si 'lu sustinu si adi cu multe jertfe in tempuri asia critice.

⁴⁾ Vedi Acte si fragm. pag. 217—224.

Se nu ne afundam in aceste reflexiuni ci se trecem la obiectul nostru.

Episcopulu Aronu dupa ce spre mare bucuria a clerului si poporului deschise scólele din Blasiu, (in cari dupa cum aflám in Archivulu metropolitanu din Blasiu de dtto 27 Dec. 1754 elevi cari invetiau a cetí romanesce la numeru au fostu 79, cari invetiau si alte limbi ale patriei 74, é' cari invetiau sciintiele teologice 25. Sum'a totala 178). 'si intorse atentiunea s'a si la propagarea santei uniri).

Clerulu si poporulu románu dupace audise, cá episcopulu Inocentiu fú silitu se abdica de episcopia — precum scrie Petru Maioru ist. bes. pag. 113 — forte s'a scarbitu de pedeps'a cu care fu pedepsitu parintele celu bunu alu Romániloru Vladic'a Inocentiu Clainu, din care cauza multi se clatinara in credintia si incepura a trece la neunire; deci episcopulu Aronu vediu de necesariu a face visitatiuni canonice, cá pre cei slabi in credintia sei intarésca si se impedece dupa putintia trecerea lor la neunire; acést'a trebuiá se o faca cáci.

I-ora guvernulu cu datulu 10 Jun. 1752. concese Archiepiscopulu din Carlovitiu Nenadovich se visiteze poporulu neunitu din Ungaria¹⁾; se scie in genere, cá visiatiuni de acestea canonice ale episcopiloru au influentia mare asupra poporului si cu atari ocasiuni se ajuta si mai tare sporesce proselitismulu ori religionariu ori politicu, deci nu e mirare, cá poporulu din comitatele Aradu, Zarandu si partile vecine a trecut la neunire.

a II ora. Episcopulu Aronu a intreprinsu a face visitatiunea sa canonica, cáci audise cá si in scaunulu Sebesiului unu preotu neordinatu cu numele Cosma din comun'a Dealu (Gyál) in societate cu unu mirénu avutu cu numele Constantinu Petrila face proselitismu pentru neunire; episcopulu Aronu in caus'a acést'a cu datulu 21 Dec. 1754 scrie si la gubernulu regescu, cá pre Cosma se 'lu prinda cá pre unu agitatoriu si in inchisore cu dinsulu, panace cauza lui se va pertractá in consistoriulu dela Blasiu; inse pre drumu, paditorii pote cá cautandu printre degete, a scapatu din manile lor. Cosma acum scapatu din ghiarele lor si cu mai mare cutesare continuá fapt'a sa inceputa, asia catu mai pre toti románii din giurulu Sebesiului i a induplecatu a primí neunirea²⁾.

a III ora. Episcopulu Aronu a vedintu de lipsa a face visitatiunea sa canonica, cáci unu calugaru cu numele Sofroniu Popa de origine din comun'a Cior'a comitatulu Huneadorei pre mai multi margineni si mocani a induplecatu a parasi santa unire.

Acestu calugaru dimpreuna cu Georgiu Pop'a din Zalathna cu datulu 26 Aprilie 1761 espedeza unu cerculariu, in care pre toti preotii, cari voescu a tiené

la neunire i- convoca la sinodu; loculu pentru tienera sinodului defige comun'a Szitzár in districtulu Chiórei langa Bai'a-mare.

Cerculariulu si-lu incepe multiamindu imperatesei Maria Theresia, cá a binevoitu a dá fia-carui licootia si libertate a fi séu unitu séu neunitu, a tiené séu cu Papisti adeca cu beseric'a apuséna séu cu beseric'a orientala, deci cari comune voescu a se alaturá la neunire, se tramita la sinodu cate siepte omeni si se aduca **diece taleri** de ai Mariei Theresia, cari se cuviniu Pastoriului supremu, totuodata insufletiesce clerulu si poporulu, cá se nu absenteze dela sinodu cáci acolo li se va spune adevverulu credintiei si ce trebue se faca; afora de acea se faca conscrierea atátu a unitiloru catu si a neunitiloru. In fine adauge, cá cine va cutezá a ascunde, spintecá séu rumpe acestu cerculariu, va fi pedepsitu cu 50 fl.³⁾, si acést'a fú caus'a cá episcopulu Petru P. Aronu facú si in partile aceste visitatiunea sa canonica, cu ce a si gatatu, cáci in noptea din 9 spre 10 a lunei Martiu 1764 stilulu nou (precum scrie Gregoriu G. Maioru „Symbolae partea II pag. 619“) séu precum scrie Samoilu Clain in Acte si fragm. pag. 111 in 25 Febr. st. vechiu si-a datu nobilulu seu sufletu in man'a Creatoriului (deci e superflua si pare a fi tendentiosa nota parintelui N. Nilles la pag. 619. „Symbolae“ facia de istoriculu nostru Samoilu Clain, cáci 25 Febr. st. vechiu cu noptea 9 spre 10 Martiu st. nou coincide.)

A IV ora. Episcopulu Aronu a trebuitu se faca visitatiuni canonice, cáci pre Muresiu in susu in comitatulu Turdei a latitu neunirea unu preotu cu numele Joanu Molnár din Sad, carele altumentrelea se chiama si *Tunsulu* si avea trecere de *Santu* inaintea poporului.

³⁾ Traductum A. Venerandi orthodoxi Christiani. Gratiag agimus Matri Nostrae Reginae Mariae Theresiae, quia dignata est dare nobis licentiam et libertatem ut servemus primam legem Avorum et Atavorum et servemus Popas quos voluerimus unitos vel non unitos. Itapue quibus vobis placet cum popis unitis, vos maneatis domi, quibus scilicet vobis placet esse cum Papistis, quibus autem, placet Graeca Lex et ut sitis subjecti orienti et placuerit cum Popis non unitis, requirite nos in nominato Pago Szitzár, qui est in Districtu Kőváriensi prope Nagy-Bánya. Eo itaque comparbitiis ad sinodum ex quolibet fago septeni homines afferentes denos Mariaos, qui sunt ordinati pro Archi-Praesule, et ne intermittatis comparere ad dictam synodum, quia ex illa synodo dabitur vobis viritas Ecclesiae, et quid facere debeatis et Popis mandatur, ut veniant, et volunt se se subicere orienti et legi Graecae, et servent idem cum Regno, et iis qui erunt uniti connotetis, ut sciamus etiam nos, ut conscribanus eos separatos ab aliis. Itaque qui tentaret subducere has currentales, aut abscondere aut lacerare, talis judicetur a majoribus et mulctetur in quingentos flonos. Synodus erit 26-ta Aprilis in Szitzár 1761.

(L. S.) Popa Sofronius vicarius ex Abrud.

(L. S.) Popa Georgie ex Zalathna Juratus sacrae synodi Carloviczensis. Arch. metr. din Blasiu.

¹⁾ Vedi arch. metr. din Blasiu. —

²⁾ Vedi Arch. metrop. din Blasiu.

(Vedi mai pre largu Ist. bes. Petru Maioru pag. 111 si Samoilu Clain acte si fragm. pag. 108—109).

Din caus'a acestor'a asiadara intreprinse episcopulu Petru P. Aronu atâte caletorii ostenitorie, inse dorere fora sucesu, căci zizania era deja semenata si inimicii santei beserici catolice, pre cum si reuvoitorii nĂmului romanescu totu spre acea se nesuiau, că pre romani se-i veda desbinati si despartiti.

(Va urmĂ).

Dr. **Joanu Ardeleanu**,
preotu gr.-cat. din dieces'a Oradiei-mari.

Preotulu si casatoritii litiganti.

(Continuare din Nr. 20.)

DouĂ suntu midilocoale de cari se pĂte cu succesu folosi Preotulu in tractarea pastorală a casatoritiloru si anume: vestirea cuventului lui Domnedieu si administrarea prudentă a tainei penitintiei; aplicarea acestoru midilocoale la tempulu si locul cuvenitu, in form'a si in modulu corespundietoriiu pĂte fĂrte multu se contribue la mantinerea vietiei conjugale intre marginele statorite de postulatele moralului privatu si publicu.

Cu tĂte aceste avendu Preotulu a face cu casatoritii litiganti nu se va margini senguru numai la acea, că va espune, fia chiar' in unu siru intregu de predice, esenti'a si santieni'a casatoriei, si detorintiele reciprocĂ a-le conjugiloru, ori că va face acĂst'a mai cu adinsulu in scaunulu marturisirei; caci in casulu primu vorbindu catra comunitatea intrĂga si prin urmare nevoitu a observĂ regulele homiletice, nu va potĂ dĂ litigantiloru instructiunea de care au lipsa in inpregiurarile in cari se afla, nice nu va potĂ se se adresĂze catra densii in form'a, pre carea o poftĂse natur'a seau feliulu casului concretu. Si mai pucinu i- va fi acĂst'a cu potintia in scaunulu marturisirei, unde casatoritii numai raru se presentĂza si unde este eschisa potintia de a se potĂ litigantii confrontĂ.

Din acĂst'a causa e ne aperatu de lipsa, că Preotulu se instruĂze, se luminĂze pre litiganti, se-i invetie deosebitu seau deschilinitu, — se le fia „invetiatoriu“ dupa cuventele mai susu citate a Santului Apostolu Pavelu.

Lucru naturalu, că Preotulu se vĂ intrebĂ in ainte de tĂte că in ce modu si cum va avĂ se invetie pre litiganti, apoi că ce se-i invetie.

Invetiatur'a respective instruirea de carea vorbimu, o deosebimu in „privatĂ“ si „comună;“ cea de Ăntaia este acea, carea se dĂ deosebitu fiacarui dintre litiganti si are de scopu seau emendarea celui gresitu, adeca stĂrnirea propusului firmu de a se emendĂ, ori induplecarea celui nevinovatu seau mai pucinu vinovatu, că se dĂ uitarei cele trecute si iertandu injuri'a lui cansata se se impace. Cea comună

dein contra se dĂ de-o-data ambiloru litiganti si are de scopu inlaturarea ideiloru gresite seau a prejudicialorū ce le ar' avĂ in privintia casatoriei preste totu si a detorintielorū reciprocĂ a-le conjugiloru.

E de lipsa, că partile ascultĂndu-se deosebitu; deschilinitu se li-se dĂ si instruirea, fiendu-cĂ ori care parte, fia vinovata fia nevinovata, vorbesce in absentia celei alalte mai liberu si mai fora patima, mai deschisu si mai sinceru si mai usioru se pĂte si induplecĂ la continuarea convietuiri casnice; apoi si Preotulu pĂte se spuna in atare casu partiloru lucruri, pre cari in facia ambiloru conjugu nu le-ar' potĂ amentĂ decĂtu numai cu ore si care reserva.

Instruirea privată atĂtu in ce privesce cuprinsulu catu si form'a ei, se indrĂpta dupa natur'a casului, si in deosebu dupa feliulu motivelorū cari au datu ansa la neintielegeri, apoi dupa capacitatea subiectelorū. De acea va avĂ se cerce Preotulu si se scie, dĂca caus'a neintielegerilorū e vre unu defectu moralu ori fisicu, portarea si tractarea dură, tirană seau gelosia s. a. — apoi dĂca are a face cu Ămeni dein clas'a de josu seau cu Ăre care cultura, cu Ămeni mai multu seau mai pucinu cunoscatori de invetiaturele religiĂse morale. Că partea vinovata se-si recunĂsca gresiĂl'a si se-si propuna de a se corege, naturalu că se recere, că Preotulu se-o convinga despre culpabilitatea faptei comise, care că un'a opusa ideiei si scopului casatoriei este o calcare formală a legeri naturale, a legeri positive Domnediesci si a dispusetiunelorū s. beserice; — e de lipsa, că se-i aduca aminte de credintia conjugala si de juramentulu depusu in faci'a beserice si in legatura cu acĂst'a de strens'a detorintia, de a-si cascigĂ acele insusiri seau calitĂti, pre cari este in dreptu se-le afle cea lalta parte in dens'a si cari suntu bazea naturală a respectului reciproc, fora de care adeverat'a conlocuire casatorĂscă este cu nepotintia; este pre urma de lipsa, că se i- arĂte relele se i- descria nefericirea, care că o consecintia naturală si neveritabilă va veni preste celu inpetritu si preste famili'a lui daunandu-o in bunurile morale — spirituale si in cele materiale. Er' că propusulu de indreptare aieve se aiba not'a statornicie, adeca că partea vinovata se fia in stare a lucrĂ amesuratu acelu'a -i va subministrĂ Preotulu si-i vĂ indegete tĂte midilocoale, ce-le ofera religiune'a pentru de a-sĂ smulge dein legatur'a pecatului si de a incungiuĂ ocasiunile rele.

Partea nevinovata pentru-cĂ se se induplece la pace si iertare dein tĂta anim'a se va reflectĂ la detorintia, ce o are de a suportĂ cu crescinĂsc'a resignatiune defeptele consociului, de a iertĂ nedreptatea facuta si in considerarea promisiunei facute apoi in interesulu familiei a face posibilă continuarea convietuiri. Consultu este a face pre partea nevinovata

se întielega, că esagerăza în presupunerile s'ale și că pôte și dens'a a datu ansa la relațiunea încordata din trecut.

Sunt prospecte, că intermedierea va conduce la scopu și că partile litigante se voru impacá, e de lipsa că Preotulu se le de unele îndrumari seau inviatiuni, cari de caracteru mai generalu fiindu consitue seau forméza obiectulu „instruirii comune.“

Nu e de lipsa dara se amintim, că în ainte de tóte e bine se li-se arete litigantiloru influinți'a daunaciósa a traiului reu și a neintielegeriloru casnice asupr'a odihnei loru sufletesci, a sanetatei, a vietiei cu adeveratu crescinesci, a creșterei familiei și a numelui loru bunu, precum și influinți'a destructiva ce o eserciéza asupra spiritului comunu, a moralului publicu, cu unu cuventu asupra comunitatei întregi; și apoi în legatura cu acést'a se li se dé inviatiunile, de cari se vede că au trebuința și cari privescu detorințiile conjugiloru pre cum emanéza acele din caracterulu ethicu sacramentalu a casatoriei și dein scopulu multiplu a acelei'a. Vorbindu despre credinți'a conjugala, și sanctiunea ei juridica, morala și religiósa, va inculecá Preotulu detorinți'a stricta de a o pastrá între tóte împrejurările, caci violarea ei este o injuria pentru consotiu, unu sacrilegiu, unu analogonu moralu a omorului, intru câtu adulteriu, e o rumpere a legaturei, carea léga individualitatea generica a unui conjug cu vointi'a personala a celui alaltu.

Vorbindu-le Preotulu despre detorințiile, ce resulta cá o necesitate imperativa din scopulu casatoriei, i-va instruí, cum au se se întielega imprumutatu asupr'a scopului și midilocelor vietiei și activitatiei loru comune, cum au se lucréza în buna întielegere și cum în tóte se procéda dupa hotaririle luate în comunu, cum au imprumutatu se lase, cá unulu fiacare se se afirme în cerculu seau sfer'a s'a de activitate, cum barbatulu are se fia spiritulu ce direge ér' mulierea sufletulu ce viéza și conservéza cele ce se tienu de casa, adeca cum se se ingrigéza barbatulu de ampliarea și inmultirea bunuriloru casnice, ér' mulierea de sustinerea acelor'a.

În legatura cu cele díse despre solidaritatea în procedere și unitatea vointiei le va aminti despre acea relațiune de supra și subordinatiune între conjugii, care este reflexulu relațiunei dintre Isusu Christosu și baserie'a s'a (Ef. 5. 22. s. u.), carea inse diferita de raportulu de între domnu și servulu seu nu are sè se manifestéze prin tractarea dura și despotica a barbatului, dar' nice nu este iertatu se degeneréze în unu regimulu absolutu a mulierii, care face din legatur'a acést'a santa casatoréscă o adeverata ironía.

Dr. Ioanu Popu,
profesoru de saut'a teológiá.
(Va urmá).

Despre serbatori.

(Continuare din Nr. 21).

De cum-va în viéti'a besericeii ocuru unele dile prin serbare deosebita distinse și santite, acést'a pre langa necesitatea și indigintiele interne ale spiritului omenescu este de a se ascrie lucrarei și procedurii domnediesci. — Că o parte a descoperirii domnediesci, deja *dintru începutulu creării cu cuventulu Dommului neschimbatu s'a statoritu diu'a odihnei*. Mai tardiu érași din vointia domnediesca pentru poporulu jidovescu s'au asediatu unele dile comemorative ale binefacitorulu și promisiuniloru divine.

Nu numai atat'a ci în legea cea vechia totu prin ace'a dispuseriune domnediesca s'a specificatu și modulu celebrarei dilorulu de serbare. — Acestu modu a statu intru santirea dilei a sieptea (7), intru servirea lui Domnedieu și abstienerea dela lucru intr'ace'a-si (Esire XX, 8—11) intru aducere de sacrificiu (Num. 28, 29) intru cetirea séu vestirea istoriculu legi (Fapt. Ap. XV; 21) și a profetiloru, intru esplicarea acelor'a, și indemnare tienuta cátra poporu. —

Ce suntu inse tóte aceste dispusatiuni, de catu numai momentele și pãrtile esentiale ale toturor serbatoriloru, a caroru parte *materialu* stã: intru abstienere dela lucru servilu, éra cea *spirituala* este: esercierea și persolvirea funcțiuniloru sacre. —

Acum'a dupa-ce de o parte ambele legi, adeca cea vechia și cea nóua au unulu și acel'asiu legiuitoriu, carele în legea cea vechia a facutu începutulu și pregatirea mantuirei, carea în legea cea nóua s'a plinitu și s'a realizatu prin Isusu Christosu celu-ce s'a facutu plinirea și sfersitul legi (Rom. X. 4); — éra de alta parte, de-óre-ce firea omenéscă în esenti'a sa remane totu ace'a, cu acele-si trebuinție, — indigintiele ei se desvólta dupa acelea-si legi: de sene urméza, că în legea cea nóua, amesuratu spiritului, perfectiunei superióre, și scopulu mai sublimu alu legi darulu inca are se sustee alegerea, respective santirea unoru dile anumite. —

Acést'a cu atatu mai vertosu trebuie se stée, de-óra-ce de o parte însusi Domnedieu a voitu cá santirea Sambetei sè se suscêpa în ordulu aceloru precépte, cari în veci voru formá principiulu toturor dispusatiuniloru religióse, — éra de alta parte în legea cea nóua însusi Domnul Christosu s'a dechiaratu a fi Domnu Sambetei, — apoi cu presentia — și cu observarea dilorulu de serbare a deplinitu legea santirei serbatoriloru. —

Pre langa acéste Isusu Christosu a facutu lucruri, care nimene altulu nu a facutu, — a lucratu atari binefaceri, — a datu atari promisiuni implinite în tempu, comemorarea caror'a necesariu aduce cu sine solemnitate serbatoréscă deosebita și destinsa. —

Din aceste zile destiuse si santite prin celebrarea serbatorésca vomu se atingemu numai pre cele mai de frunte, — cãci acele prin desvoltarea loru istorica servescu de basa, — forméza isvorulu celor'altale serbatori mai secundarie. —

Serbatórea cea mai generala este

I *Diu'a Dominecei* ori a „*Domnului*“.

Dupa plinirea crearei vediendu Domnedieu cã tóte suntu bune, in diu'a a 7-a s'a odichuitu de tóte lucrurile sale. — Legea primordiala a serbarei Sambetei este dara insusi Domnedieu, care cã acelei zile se dée si sanctiune legala esterna, prin Moise a demandatu *santirea acelei zile*, — séu mai bine dicandu prin Moise a facutu cã se se renoiésca mandatulu descoperirei divine originale. — Cãci candu a disu Domnedieu lui Moise „*Aduti aminte de diu'a Sambetei se-o santiesci pre ea*“, ia adusu aminte numai mandatulu, séu legea cea primordiala. —

Ce a fostu inse legea si profetii? de catu invetiatiória spre Christosu, ace'a a fostu umbra si preintypuire, — éra legea darului este adevéru si realitatea. —

Pentru ace'a in legea acést'a, intru carea cele vechi s'au facutu nóue, si tóte de nou s'au ziditu, in essentia nu s'au stersu legile fundamentale date de cãtra Domnedieu, — intre care legi a fostu si cea a santirei Sambetei, — fãra acele legi numai s'au plinitu, s'au renoitu, respective s'au schimbatu perfectionandu-se de dupa spiritulu, scopulu si essenti'a legi reinoirei, recrearei spirituale. —

Dreptu ace'a, santirea zilei de Sambata intr'alta forma, intr'altu spiritulu, si intr'o conformitate cu crearea cea dintania, are si trebue se ocuara si in legea cea nóua. —

Acést'a o si aflãmu in „*diu'a Dominecei séu in diu'a Domnului*“. —

In crestinismu intru care celebrãmu trecerea umbrei si venirea darului, — nu mai tienemu diu'a *Sambetei*, fãra diu'a *prima* a Sambetei séu a septemanei. Si pentru-ce? pentru-cã acést'a stã in conformitate cu essenti'a si cu scopulu crestinatatei. — Cum?

Éta asiã:

Domnedieu dupa creare s'a odichuitu a 7-a di, deci crearea o a inceputu in diu'a prima a septemanei. — Mantuitorulu Christosu, dupa-ce a seversitu tóte ale mantuirei inca s'a odichnitu in momentu in a 7-a di, santindu prin acést'a diu'a a 7-a si plinindu de odata si legea. —

Dara Elu, care tóte le renoiésce si le rezidésce (Cfr. oda 4-a din *Sambat'a cea mare*) cu plinirea acést'a a legi numai de catu a impreunatu si perfectionarea acelei legi. Anume: atunci candu in diu'a prima a Sambetei (séu a septemanei) cu putere domnediéscã si cu marire cerésca, cã unu mire din

camara, cã unu sóre alu dreptatei ése din momentulu celu frumosu, prin ce intarindu perfectiunea legi sale, lumei daruiesce reinoire, recreare si santire. —

Procedur'a acést'a a Mantuitorulu Christosu o vedemu observata si la alte asiediaminte ale legi nóue. — Spre esemplu:

Elu cã omu adevératu fãra macul'a peccatului si supusu legi, impreuna cu Apostoliu sei plinésce legea serbandu pascile cele jidovesci, dara abia gata acést'a, si éta cã unu mnelusielu nevinovatu asiéza pascile cele nóue, adeca sacrificiulu legi nóue. Unde erã typulu, acolo institue adevéru. — Densulu cã se aréte incetarea celoru legale, mai antaiu implinésce acéste, si apoi dà mysteriulu ¹⁾. —

Isusu Christosu vine la botezu cã se plinésca legea, cu acést'a inse de odata abróga botezulu judaicu si deschide usi'a botezulu nostru. Deia modulu vietuirei antice ne trece la viétia nóua. La Pasci intru una mésa, la botezu intr'unu riu delinééza figur'a si adauge adevéru. —

Asiã a facutu Christosu si facia de asiediarea zilei de Domineca, mai inainte a plinitu legea odichnindu-se, dara prin inviarea sa immediatu urmatória a introdusu perfectionarea legi. Cu diu'a crearei a impreunatu diu'a recrearei si prin acést'a lasandu si intarindu essenti'a legi primordiale domnedieesci, in ordulu recrearei lumei o a introdusu diu'a odichnei santita prin inviarea sa. —

Acést'a e apoi caus'a cã diu'a acést'a se numesce „*diu'a Domnului*“ pentru-cã intr'ens'a se reasuma memoriile cele mari ale naturei si ale gratiei, — ale crearei si rescumperarei implinite de cãtra Domnedieu Tatalu prin Fiulu cu conlucurarea Spiritulu santu.

Atat'a inse nu a fostu destulu, — ci Domnedieu a mai rezervatu pentru ace'a di si alta distinctiune. A binevoitu adeca cã memoriile si ale altoru binefaceri se imparta zilei prime a septemanei, cã prin acést'a abundanti'a spirituala a isvorulu ei se se inmultiésca, si santirea ei se se inaltie. —

Acést'a o a aretatu Domnedieu prin ace'a cã a binevoitu cã descinderea spiritulu santu, prin ce s'a pusu temeiu besericei lui Christosu si s'a facutu inceperea renascerei lumei in Spiritulu legi lui Christosu, — se se intemple in diu'a a 50-a dupa inviare, deci dreptu in diu'a prima a septemanei. —

Éta temeiu, pre care se odichnésce celebrarea Dominecei! Din acést'a apoi cã din o urmare necessaria si- afla desvoltare celalalte serbatori ale legi lui Christosu. Caracterulu celu santu ce prin lucrarea fapteloru minunate ale mantuirei de cãtra Domnedieu impartasitu zilei Dominecei, imparte sanctiune solemna si altoru serbatori stensu legate cu aceiasi di. —

¹⁾ S. Chrysost. Hom. 82 in Math. T. VII p. 738.

Positiunea si distinctiunea acést'a a Dominecei, intru carea cá si in diu'a cea dintania a septemanei s'a facutu principiulu vietiei¹⁾ legitiméza tienut'a si datin'a antica crestinéscă observata facia de celebrarea acelei'a. —

Si carea a fostu acést'a tienuta? — in ce a statu acést'a datina veneranda?

Intr'ace'a, cá dejá santii Apostoli, *intr'un'a de Sambeta séu in I-a di a septemanei* s'au adunatu la frangerea panei, la celebrarea sacrificiului. (Fapt. XX. 7). In diu'a dintania a septemanei s'au adunatu elemosynele de binefacere impreunate cu celebrarea solemnă.

Esemplulu santiloru Apostoli i- vedemu cá urmarescu crestinii fideli lui Christosu, cari cum dice *santulu Ignatiu*, venindu la inoirea sperantieii nu mai serbéza Sambetele, ci Dominecele, intru cari prin Elu (Christosu) si prin mórtea lui a resaritu viét'i'a. —

Credintiosii din cetáti si din provincia in *diu'a sórelui* (adeca a *Dominecei*, intru carea Christosu cá si sórele, resaritul si stralucirea marirei lui Domnedieu, a esitu din mormentu. Diu'a ace'a se numesce a *Sórelui*, de óre-ce *Justinu* Martyrulu scrie cátra pagani, cari nu cunoscúra espresiunea iudaica „*un'a a Sambetei*“) convinu intru un'a la o adunare. In acést'a adunare apoi se cetescu cártile Apostoliloru si scrierile profetiloru, — dupa cetire celu mai mare tiene o cuventare, punandu la sufletulu celoru adunati invetiaturele crestinatatei, pre cari i- provóca la imitarea si facerea celoru invetiate. Dupa acést'a cu totii se radica la rogatiune, ce'a-ce facndu-se se aduce (cá jertfa) pâne si vinu mestecatu cu apa²⁾. —

Totu acést'a celebrare a Dominecei o are inaintea sa si Tertulianu scriendu cá pãna candu paganii (ethnicii) au serbatori annale (annus quisque dies festus est), crestinii totu a 8-a di serbédia³⁾. —

De unde e inse atata consonantia intru celebrarea Dominecei, — de unde ace'a unanimitate intru observarea datinei, legei de santire a acelei dile in catu nu se afla urma cá se fi fostu combatutu tienerea Dominecei cá si o datina nóua, cá si o inoire ce se abate dela legea Sambetei?

Acést'a e de acolo, cá celebrarea Dominecei cá a unei dile de serbatóre se intemeiéza pre ordinatione si sanctiunea divina descoperita in fapte minunate. — Acést'a l'a indemnatu apoi si pre *Eusebiu* se dica, cá serbarea Dominecei a asediat'o Isusu Christosu⁴⁾. —

La crestinii diu'a Dominecei dintru inceputu a fostu si va remané cá o di *santa*, pentru-cá „*intrens'a multe bunatáti ni s'au daruitu*“. „*Acést'a e diu'a, intru carea mórtea s'a omoritu, blastemulu s'a stensu,*

— *pecatulu s'a stersu, — portile iadului s'au infrantu — diavolulu s'a invinsu, — lup'ta cea de demultu a incetatu, — ómenii cu Domnedieu s'au impacatu, éra neamulu nostru la nobilitatea cea dintaniu s'a adusu, — nu numai, ci inca la o demnitate si mai mare s'au radicatu . . . . Se cuvine dara cá acést'a di se se veneréze, carea se si póte numi diu'a nascerei firei omenesci⁵⁾.*

Diu'a Dominecei prin insemnatarea-i generală, — prin pusatiunea ei deosebita in ordulu mantuirei, cá si reprezentantele tempului crearii si recrearii a datu inceputu la ulterióra desvoltare a celor'alalte serbatori sacre. — (Va urmá). **Joanu Borosiu.**

Inscientiare.

Se aduce la cunoscinti'a tuturoru P. T. parenti si tutori, cari dorescu se-si aduca fii la gimnasiulu din Blasiu, cum-cá inscrierile la acestu gimnasiu se voru face in 29, 30 si 31 Augustu st. n. Cá taxe se voru solvi urmatoriele:

1. Tax'a fundamentala de 2 fl. v. a. dela fia-care scolaru, éra dela cei ce vinu pre clas'a antáia si dela alte gimnasia inca una taxa de suscepere de 2 fl. v. a. Taxele aceste se platescu cu ocaziunea inscrierii si dela aceste nu se dispenséza nice unulu. 2. Afara de aceste elevii din gimnasiulu inferioru (I—IV) voru mai platí cá bani de scóla cáte 6 fl. v. a. ér' cei din gimnasiulu superioru (V—VIII) cáte 10 fl. v. a. cari se potu platí si in doue rate adeca pãna in 1-a Novembre si 1-a Martie a. v.

Dela banii de scóla se voru dispenzá numai aceia, cari voru cere acést'a in scrisu, si voru documentá cá suntu miseri, cu portare morala buna si progresu in studia cu calculu celu pucinu de bunu. Cererile aceste cu documentele despre miseria suntu a se adresa la directiunea gimnasiala si a se substerne celu multu pãna in 15 Septembrie st. n. a. c.

Fia-care scolaru trebuie se vina la inscriere insocitu de parintele, tatorulu seau de incredintiatulu loru, se produca estrasu de botezu, testimoniulu de pre clasa absolvita si cei mai tineri de 14 ani — certificatu despre revaccinare, adeca cá se-a altuitu a dou'a ora de versatu.

Pre clasa prima se voru suscepe nu mai acei elevi, cari suntu trecuti de 9 ani, si suntu mai teneri de 13 ani, si toti acestia voru fi supusi la examenu de suscepere.

Totu odata se facu atenti P. T. parenti si tutori, cá conformu articelului de lege XXX din 1883 — intru una clasa nu potu fi suscepti mai multi de 60 scolaru, prin urinare cei ce voru veni dupa implierea numerului acestuia nu se voru mai primí.

Blasiu in 10 Augustu 1889.

Alesandru Micu, directoru gimnasialu.

V a r i e t á t i .

(Promotiuni in Capitolulu metropolitãnu din Blasiu). Maiestatea Sa Ces. Reg. Apostolica prin resolutiunea gratiósã din 19 Iuliu a. c. a aprobatu promotiunile urmatoriloru canonici bobiani: *Joanu M. Moldovanu* canonicu lectoru, *Dr. Ioanu Ratiu* canonicu cantoru, *Alesandru Micu* canonicu custode, *Simeonu Popu Mateiu* canonicu scolaru si *Gavrilu Popu*, fostu protopopu in Clasiu de canonicu cancelariu. Ér' pentru statulu ultimu de teologu s'a alesu *Dr. Alesandru Gram'a* fostu profesoru de teologia, a carui alegere amesaratu dispusetiuniloru testamentarie ale episcopului *Bobu*, s'a confirmatu in oficiulu de canonicu teologu prin Escelenti'a Sa Prea-santitulu Metropolitu *Dr. Ioanu Vancea*.

¹⁾ Allatiu »De Dom. et Hebdom. Graecor. p. 1410. — ²⁾ Justin. martyr. Apolog. I cap. 67. — ³⁾ Cfr. Ireneu »Lib. de Ogdoad, — santulu Chrysost. Hom. V de Resurrect. — ⁴⁾ De laudib. Const.

⁵⁾ S. Chrysost. »de elemosyna 3 T. III p. 265.

Partea scolastica.

Se crescemu pentru viétiá.

Scól'a poporala înainte de tóte trebuie se o considerámu cá uniculu institutu, in care si- cascadea cunoscintia partea cea mai mare a omenimei. Asiádara e de lipsa, cá instructiunea se fía intogmita astu-feliu in cátu copíi esiti din scóla cu ajutoriulu cunoscintieloru castigate acolo sè se póta ajutá si ferici in viéti'a publica, se le ie folosulu: cu unu cuventu scól'a poporala se dé o atare educatiune, încátu elevii esiti se póta si se scie traí!

Pentru-cá inse scól'a pop. se corespunda si se póta rosolvi cu succesu aceste probleme a sa e de doritu, cá se si considere elevii sei: 1) cá membrii unei beserici, 2) cá membrii unei societati mari, cá membrii unei natiuni. 3) cá pre nesce fii, despre acaroru subsistintia trebuie se se ingrigésca.

1. Fia-care copilu, cá fitori membru a unei societati morale, trebuie se cunosca religiunea si moral'a confesiunei careia apartiene. In man'a catechetului se afla depusa partea cea mai mare din putere, cu ajutoriulu careia potu astu-feliu conduce pre elevi, încátu din acestia sè se desvólte nesce ómeni, cari in viétiá se fía fericiți se treésca unii cu altii in unire, iubire si pace! Déca vomu frundiari istori'a omenimei, ne vomu convinge, cum-cá celea mai multe disensiuni si versári de sânge au provenitu nu atátu din pofta de domnia si de putere, cátu mai vértosu din fanaticismulu religiosu! Cá basa in propunerea religiunei se servésca principiulu: fia-care elevu se fía urmatoriu credintiosu si zelosu alu religiunei sale fára a si- bate jocu inse de celealte confesiuni.

2. Invetiatoriu considerându pre elevii sei cá pre membrii unei societati politice, a unui statu, e neaperatu de lipsa, cá se i- introduca cu fundamentu intru cunoscerea geografiei, istoriei, a drepturilor si datorintieloru facia de patri'a, ce i-a nascutu si natiunea ce i-a nutritu si crescutu.

De sine se intielege cum-cá, fia-care cetatianu, pre lângá cunoscerea cu fundamentu a geografiei si istoriei sale nationale trebuie se mai cunosca celu pucinu in generalu cea ce e mai de lipsa din istoria si geografia celoru alalte tieri mai departate si in fine pamentulu intregu. Cu invetiarea geografiei e in legatura istori'a si constitutiunea patriei. Deorece e lucru cunoscutu, cá fia-care individu numai asia pote deveni cetatianu bunu, deca cunosce trecutul care asecura presintele, si deca si cunosce detorintiele, dupa cari trebuie se traiesca in presinte. Cine cunosce numai geografi'a, acela cunosce numai corpulu patriei sale; istori'a este cea ce o insufletiesce. Istori'a nobilitéza inim'a, cá-ci cunoscerea fapteloru maretie sternesce in scolari semtieminte pentru frumosu, bine si adeveru; nutresce iubirea facia de ómeni si intaresce credinti'a in Domnedieu.

Constitutiunea patriei seau cunoscerea drepturilor si datorintieloru nóstre facia de patria sternesce in noi unu interesu facia de sortea si venitoriulu ei, a natiunei din care facemu parte. De acea fia-care elevu trebuie înainte de tóte se-si cunosca limb'a sa materna-nationala, se o iubésca precum dice laureatulu nostru poetu „cá sufletulu seu“; fiindu-cá limb'a forméza natiunea, ér' natiunea fora de limba nici cá se pote cugetá. Fia-care invetiatoriu asiadara înainte de tóte se desvolte in elevii sei semtiulu limbisticu, iubirea limbei materne; se se nesuiésca apoi a introduce pre elevi intru cunoscerea fundamentala a acelei'a, in vorbirea corecta si romanésca, încungiuandu toti provincialismii si mai vértosu barbarismii, ce corumpu si strica limb'a.

Scól'a trebuie se purifice limbagiulu copiiloru si se i-conduca la cunoscerea limbei literarie. Fia-care invetiatoriu dintru inceputu se nu suferé nici o eroare in vorbirea scolariului. Ocasionea cea mai buna i-o ofere invetiamentulu intuitivu.

Limb'a este tesaurulu celu mai scumpu alu unei natiuni, se pazimu acestu tesauru, se-lu grigimu, si se-lu strapunemu curatu mostenitoriloru si copiiloru nostri. De-órece numai asiá ne vomu implini consciintiosu datorintiele ce le avemu cá invetiatori, crescatori si parinti.

Desvoltarea rationala a semtiului este fundamentulu, pre care se razima invetiamentulu limbei. Esercitiele in cugetare si vorbire impreunate cu intuitiuni suntu celea mai bune midilóce de a desceptá semtiu pentru formele corecte si frumoase ale graiului viu. Fia-care invetiatoriu se-si intogmésca astu-feliu intrebarile cá elevii se-i se respunda totudeaun'a in propusetiuni complete, in o forma cátu mai simpla, dar' totudeauna corectu si eufonicu.

Semtiulu limbisticu se descépta nu numai prin intuirea obiecteloru, ci si cu ajutoriulu legendariului, care este unu magazinu limbisticu.

Pre scurtu invetiamentulu limbei materne se fía astu-feliu intogmitu, încátu elevii esiti din scól'a poporala, se fía destoinici a-si espune cugetele si semtiemintele sale atátu cu graiulu viu, cátu si in scrisu.

In resumatu: educatiunea nationala consiste in cunoscerea cu fundamentu a limbei nationale, a geografiei, istoriei si constitutiunei patriei nóstre. Er' scopulu educatiunei nationale este conservarea limbei, moravuriloru, datineloru nationale stramosiesci.

3. Scól'a mai departe trebuie se se ingrigésca si de fericierea si asecurarea subsistintiei eleviloru sei. De acea e de lipsa, cá aici se-si castige temeliele respective invetiatiunile, indrumárele acelea, caror'a au se se conformeze esindu in lume, cá se póta traí in indestulire. Spre ajungerea scopulu acestuia cá midilóce aucsiliarie servescu, matematic'a — geometria, sciintiele naturali, igien'a, gimnastic'a si industria de casa.

Omulu, care este fiint'a cea mai perfecta, cá domnulu naturei trebuie se-si cunosca proprietatea sa, pentru-cá darurile si factorii acesteia se-i pota exploata in favorulu si interesulu seu. Cá fiintia e de lipsa se cunosca natur'a si poterile ei, se pota intelege fenomenele ei singurate, cá astu-feliu se pota cu demnitate domni preste imperati'a s'a. Folosulu practiculu acestoru cunoscintie este cá: omulu scapa de o multime de daune si superstitiuni.

Cátu de necesaria este calcularea (aritmetic'a si geometri'a) ne arata de ajunsu esperinti'a dílnica. Seau ce este viéti'a, deca nu o calculare continua? Calcululu se aflá alaturea cu catechismulu si cetitulu inca si atunci, cându cele-alalte obiecte de invetiamentu nu eráu cunoscute nici de pre nume!

Asiadara fia-care invetiatoriu se se nesuésca a-si deprinde astu-feliu scolarii sei cu socot'a încátu acesti'a se scie, se pota calculá se pota resolví nu numai cu multa usiorintia probleme ce-le vinu inainte in viéti'a practica, ci cu deosebire se-i deprinda, cá deca castiga unu cruceriu nu-i iertatu se spezeze doi, deorece prin cheltuira nesocotita, cea ce astadi este unu morbu atátu de latitu chiar' si intre tierenii nostri, se ruineza cei mai multi omeni in lume. Cu unu cuventu se-i dedamu la crutiare aducandu-le exemple concrete. Din igiena li-se dau inviatiuni cum se-si grigésca de sanetate; ér' prin gimnastica li-se intaresce corpulu. Cu ajutoriulu acestor'a se cultiva corpulu scolariilor. Si fiendu-cá mintea sanetósá si alege de locuintia numai corpulu sanetosu, de acea e neaperatu de lipsa, cá tote organele si membrele copiiloru nu numai se se ferésca de ori-ce vatemare, ci se se si cultive cu multa ingrigire, cá asia dupa ce voru pasí in viéti'a se le pota folosi pentru sustinerea sa; se crescemu asia încátu copíi nostri se devina nesce cetatieni, barbati intregi, sanetosi, prin urmare membrii folositori societatii díu care facu parte.

Industri'a de casa (aci avemu se intelegemu economi'a rurala si gradinaritul) are de scopu a dá societatii nesce cetatieni lucratori, activi. „Arom'a vietii este lucrulu“; acest'a inca si are aromatele sale, si acestea sunt: vioitiunea si voi'a spre lucru. Lucrulu indeplinitu fora voia nici cându nu vá deveni arom'a vietii. In fiacare lucrare, cá acést'a se corespunda destinatiunei sale cá midilocu educativu, in continuú trebuie se ne nesuimu intru acolo cá voi'a buna se micisoreze ostenél'a cá dupa terminarea lucrului, corpulu se se recreéze si odichnésca.

In scolele, in cari e introdusa industri'a de casa, acolo sar' pote introduce si casetele de pastrare scolastice, cá asia cea ce castiga scolarii prin manufacturile loru se pota si economisá si astufeliu se devina díu ce in ce mai crutiatori.

Intre obiectele de invetiamentu prescrise pentru scolele populare, se afla si desennulu, cantulu, cari inca nu trebuie neglese, si in putine locuri si music'a. Acestea totu atâtea sunt midiloce, ce contribue la desceptarea si

cultivarca sentiementeloru estetice, si ne castiga dupa o ocupatiune mai incordatu o distractiune nobila si placuta!

Acést'a ar' fi pre scurtu problem'a, ce trebuie se o resolve invetiatoriulu scolei populare.

Se ne nesuimu asiadaru fratiloru invetiatori a cresce pentru viéti'a, deorece numai asia vomu poté dá societatii, nesce membrii activi, conscientiosi intru implinirea datorintieloru sale.

Se damu copiiloru si eleviloru nostri o crescere religiosa, morala; se-i dedamu se luere cu diligintia, si se cheltuésca cu cea mai mare crutiare, si atunci potemu fi securi, cumcá surceii nobilitati de noi voru infrumsetiá gradin'a cea mare a omenimei si voru produce fructe de ale indestulirei si fericirei.

J. F. Negrutiu.

Sunetele obscure in limb'a româna.

Vocalele originale **a, e, i, o, u** in impregiurâri anumite ieau unu sunetu întunecat si se andu cá **ʒ** seau **ʒ**. Aceste dóue sunete suntu tare caracteristice limbei nóstre. Ambele suntu guturale si la pronunsierea loru „laringele suferu o apesatura considerabila, asiá cátu la unii se observa acést'a pre díu afara si la toti se póte sêmtf hotaritu“¹⁾.

1. *Sunetulu ʒ* pururea este derivatu díu **a, e**, seau **o**, „nu atât'a dupa unu principiu demonstrabilu, cátu dupa o eufonia pucinu fundata“ — díce Domnulu T. Maiorescu²⁾. Cu tóte acéste sunetulu díu cestiune a devenitu unu elementu necesariu in limba pentru deosebirea formeloru gramaticale. Faptulu, cá este comunu dialecteloru românesci si, ce e mai multu: cá e o vocala in cátu-va supusa legiloru fonetice, este dovada despre vechimea lui. Elu se afla, ce e dreptu, si in limbile slavice (la Bulgari) si in limb'a Albaesa; dar' in acéste este stationariu, precându la noi *este supusu legei accentului si asimilatiunei vocaleloru*, de ace'a alternéza in flesiune si derivatiune cu sunetele originale, ma elu insusi se deriva, p. e. **taiu**, **tâiátu** (pronunsiatu si **tâiétü**); **tâiâ**, la perf. indic. pers. 3 sing. se pronunsiá: **tâiê** (cu **e** curatu); **chiamă**, **chiâmă** = **chiemă**. La unele verbe terminate la infín. pres. in **ia**, **ă** derivatu díu **a** se deriva si elu in **i**, precumu: **veghiá**, **priveghia**, **veghiatu**, **veghiatoriu**, **vighitoriu**; **mangaiá**, **mângaiatu**, **mângăiătoriu** = **mângăitori**.

Observare. Unor'a li s'ar' paré, dóra, cá in forme vechi cá **luò**, **plò** sunetulu **o** este derivatu díu **ă**. Lucrulu este chiar' intorsu: **ă** dela perf. ind. act. pers. 3. sing. este derivatu díu **o** tonicu, **ò**, si acest'a este *forma originaria*, in care s'a conservatu *tipulu latinu popularu*: **cantò** etc. In monumentele de limba, ce posedemu pâna acumu, avemu atari exemple, dar' numai cându lui **ò** (tonicu) i precede unu **u** seau altu **o**; asiá: In *Psaltirea Scheiana*, (edit. Academ. rom. Bucuresci 1889) díu an. 1482 aflámu

¹⁾ Dr. Gust. Weigand: Die Sprache der Olympto Walachen. pagin'a 21.

²⁾ T. Maiorescu, Critice pagin'a 132.

in psalm. 77, 24: „si ploð lorũ mannã din ceriũ“. In *Tetvangelulu* de Brasiovu (1560) Mat. 13, 32: luð omulu si sëmënã intru agrulũ lui“. Joanu I: „de implutulũ lui noi luðimũ.“

In *Palia* (Orast'ã 1581) la Genes. II: „Si luð Domnulũ Domnedieu omulũ“. —

In *Noulu Testamentu* (Belgradu 1648) Mat. I „fãcũ cumũ-i porunci lui ângerulu Domnului si luð pre muierea lui“¹⁾. —

Cã semi-sonu *ã* nu pôte sustã, de ace'a a disparutu din cuventulu schimbu, ital. cambio, scambio; *scambiu, *scãimbũ, — schimbu.

In cãrtile din seclii XV—XVII aflãmu semnulu * l. d. * si intorsu, fãra nici o regula stabila, de catu cã la inceputulu cuvintelor sunetulu *ã* se insëmna totu-de-a-un'a cu *↑*, „semnu ce nu se afla in alfabetulu cirilicu apolecatu la limbile slave“²⁾. De aci inse nime nu este indreptãtitu a trage conclusiunea, cã si pronunçia sunetelor *ã* si *â* ar' fi fostu in stare de confusiune, cãci confusiunea erã curatu ortografica, nu ortoepica. Dela anulu 1688, cãndu a aparutu Bibli'a de Bucuresci, s'a fipsatu in ortografi'a cu cirilice semnulu * pentru *ã, ê, õ* (obscure si * pentru *â, ê, î, û*, la midloculu cuvintelor, er' la inceputu *↑*. —

Repausatulu Lambrioru credëã, cã deosebirea fonica intre *ã* si *â* ar' fi fostu fipsata celu pucinu in seclulu XIII³⁾.

2. *Sunetulu â, ê, î, û* = * s. *↑* este si mai intunecatu de cãtu *ã* si este fôrte caracteristicu limbei romãnesci, in cãtu din cele-alalte limbi romanice lipsesce, afara de dialectele italiene. Si in limb'a latina erã in usu pãna la Caesar a se scrie si, pôte, a se dîce: maximus si maxumus, (noi: Maxîmu) dicendus si dicundus (noi dicîndũ) s. a. Si e remarcabilu, cã variarea se intëmplã chiar' in locuri cã acele, unde in limb'a romãna avemu in acele-si vorbe sunetulu *â (ê, î, û)*. „Cu tôte aceste, dice Domnulu Maiorescu⁴⁾, *scientificesce* vorbindu nu suntemu autorisati a dice mai multu, de cãtu cã vocalisarea clasica acolo, unde a fostu nehotarita, a lasatu cu atãtu mai multu terenulu liberu pentru introducerea altoru sonuri in limbile romãne moderne“. Cumu se scie sunetulu *â* se deriva mai din tôte vocalele originale, dar' sub conditiuni, cari admitu fôrte multe esceptiuni. Alternëza in flesiune si derivatiune cu *a, e, i*, chiar' cu *u* si cu *o*. Elu este midlociũ intre *i* si *u*. Strainii, cãndu vorbescu in limb'a nãstra. adeseori dicu *i* si *u*. l. d. * ce nu este de mirare, considerãndu afinitatea cea mare ce este intre aceste sunete si intre *.

P. Maioru in introducerea la Dictionariulu de Bud'a atrage luarea a minte cã *macedo-romãni* „nici-odata nu se folosescu de sunetulu *â* ci numai de *ã*, ei nu dicu p. e.

¹⁾ *Timoteiu Cipariu*: Analecte.

²⁾ *A. Lambrioru*, Carte de cetire LXIV.

³⁾ Ace'a-si: Carte de cetire pagin'a LXV.

⁴⁾ *T. Maiorescu*, Critice.

mãni, ei mãni“; apoi sustiene, cã in pruncea a auditu prin tiçr'a sa, vorbindu betrãni, cari nici-odata nu diceãu *â* ci numai totu *ã*. Eta cuvintele fericitului: „*Quin memini me adolescentem in mea patria audivisse senes loquentes, in quorum ore nunquam resonabat â, sed pro eo quoque sonum ã edebant*“⁵⁾. Acest'a marturisire pôte se fia fôrte adeverata, de òra-ce pre alocuria si adi se pôte audì atãta l. d. atãta s. a.

Ce privesce dialectulu macedo-romãnu insemnãmu, dupa Domnulu Weigand, cã si la fratii din Olĩmpu se afla *â*, numai cãtu acest'a difere in pronunçia de alu nostru: „*Zwischen d. r. i und m. r. â ein deutlich hörbarer Unterschied vorhanden ist*“⁶⁾. —

Dëca intre *â* m. rom. si intre *â (i)* alu nostru este deosebire, ce „*se pôte percepe limpede*“, atunci totu asiã deosebire credemu cã existe intre acestu sunetu guturalu alu nostru si intre sunetulu obscuru din dialectele italiene. —

Acelu sunetu obscuru din limb'a vechia latina care stã intre *i* si *u*, si de care aflãmu urme si in dialectele italiene, la poporul romãnescu s'a desvoltatu in * sunetulu celu mai profundu alu vocei omenesci. Acest'a s'a potutu intemplã si sub influinçia climatica, dar' mai alesu a limbiloru slavice, cari inca au pre *â*; asiã d. e. Serbii in cuvinte, in cari ocuru grupe de consõne cã *gr, mr, vr*, precumu: *Grc* (Grecu), *smrt* (môrte), *vrlo* (adeveratu), „cãndu se silescu a pronunçia acele consõne fãra vocala, nevrëndu ei erumpe acelu sunetu, desi fôrte scurtu, care romãni lu- insëmna cu liter'a * (*â, ê, î, û*)“, dîce P. Maioru si e de convingerea, cã in limb'a romãna s'a introdusu sunetulu *â* prin introducerea limbei slavonesci, cã limba liturgica si oficiõsa. Parerea si-o sustiene cu fapt'a, cã Macedo-Romãni, cari nici odata n'au primitu limb'a slavona de limba besericësca si oficiõsa, nici n'au primitu alfabetulu cirilicu, nu au nici pre *â*⁷⁾. —

Alesiu Viciu,
profesoru.

Religiunea la popõrele primitive.

(Tractatu etnograficu).

(Urmare).

Primele obiectele de adorare la popõrele primitive erãu *petrile* si intre acestea mai vërtosu meteorii, cari candu cadëau din „ceriu“ le insulã mare admiratiune si respectu si se considerãu cã evenimente miraculose impreunate cu urmari infricosiate. Adorarea petriloru se afla inca pãna adi la mohamedani ce'a ce se confirma mai alesu prin peregrinagiulu popõreloru de religiune mohamedana la Mekka unde se afla piçr'a cea nãgra numita Kaba, ce nu e altu cev'a decãtu unu meteoru, care in decursulu tempului si perduse lucirea ce o avuse la inceputu si carui'a fidelii lui Mohamedu i se inchina cã unui lucru misteriosu si sãntu. La vechii Israeliti inca se afla urme de onorarea

⁵⁾ Vedi Diction. de Bud'a la introducere §. 6.

⁶⁾ Op. si loc. cit.

⁷⁾ Vedi Introducerea la Dictionariu de Bud'a pag. 3, §. 5 si 7.

petrilor, precum casulu lui Jacobu. Chiaru si in Europ'a occidentale aflămu atari urme de idolatriă, decătu ca aici ómenii acumu luău mai multe petrii la olalta, séu preste dóue puneáu un'a a trei'a piétra in form'a unei mése. Se adoráu in vechime si *muntii* cá locuintiele dieiloru. Pre insul'a Ceylon se afla o afundatura de munte, despre care Budaistii credu a fi urm'a petiorului lui Budh'a, éra mohamedanii o veneréza cá pre a lui Adamu. Indienii veneréza chiaru munti intregi, precum muntele Meru. Cá obiecte de veneratiune mai serviáu si *plântele* si mai cu deosebire arborii dintre cari Germanii veneráu stajerii. Cu câtu in vre-o tíera séu ténutu érá mai rara cutare séu cutare plânta séu arbore cu atâtu i-se atribuíá o deosebita stima si reverintia mithica. In Rusi'a se bucurá de deosebita veneratiune mai alesu cedrulu, intralte párti precum in Germani'a stajeriulu, intraltu locu érá frasinulu ori finiculu.

Obiecte de adoratiune religiósá eráu inca si *animalele* si *riurile*. Sierpii se bucuráu de mare reverintia mai alesu in Indi'a. In Afric'a inse adorarea taurului Apis, a crocodilului, mătiei etc. involve in sine unu conceptu mai inaltu alu religiunei deorece Egiptenii nu veneráu animalele amintite pentru ele insele, ci pentrucá credeáu cá prin acelea se manifesta in diverse moduri si forme o putere mai inalta. De aici seri'a cea lunga de diei representati prin totu felulu de figuri de animale de unu esterioru pre câtu de schimositu, pe atâtu si de misteriosu. Incátu pentru isvóre si riuri acestea treceáu in mare veneratiune mai alesu la Greci. Indienii considera fluviulu Ganga de apa sânta asia, cá déca cineva se scalda in acésta apa acél'a se curatíesce nu numai trupesce, ci si sufletesce. Nilulu Egipteniloru érá isvorulu binecuvéntatu alu totororu binefaceriloru si pentru ace'a pâna adí inca acelu fluviu se bucura de o deosebita stima si respectu ce la locuitorii indigeni trece in veneratiune religiósá.

Pietrile, plantele, arborii, riurile, animalele inse dela unu tempu totusi nu mai erau in stare a satisfice fantas'á omenéscá, neci chiar' poporele primitive fora civilizatiune nu mai eráu indestulite cu obiectele loru religiósé, cu dieii loru netrebuici si espusi influintiei distrugatore a tempului intocmai cá si ori-cari alte obiecte fára neci o valóre religiósé. Nu! pentrucá incepura a se convinge din esperintia propria, cá cutare animalu, ori pétra tocma asiá este supusa stricatiunei si disolatiunei cá si ori-care altu obiectu de rëndu, ce nu servesce de motoru alu veneratiunei ómenesce in forma de manifestatiune religiósá. Asiá dara ómenii incepura a si-aruncá privirea spre ceriu si a admirá si adorá sórele, lun'a stelele si tote fenomenele ceresce cá pre unele cari ar' fí caus'a totororu lucruriloru din lume si chiar' a esistentiei universului. Védiura adeca popórele influintia binefacátore a sórelui asupr'a pamentului, asupr'a omului si a intregéi vieti; pre incetu se convinsera despre legatur'a ce exista intre corpurile ceresce si între pamentu si asiá a fostu preste potentia, cá adorarea ce o manifestáu facia de obiectele simple si neinsufletite de pre pamentu ómenii se

nu si-o manifestéze acum in modu si mai pregnantu facia de corpurile ceresce. Se desvólta asiá dara sistemulu religiosu numitu *sabeismu*, fideli caruia eráu mai alesu popórele ce se ocupáu cu pastoritul, Arabii si altii cari privéáu sórele si lun'a cá pre nescari fiintiei supreme si cu mare influintia binefacátore asupr'a omului. La descoperirea Americi in Peru domniá dinasti'a Inca, care si deduceá originea dela sóre si domnitoriulu totu-de-un'a se considerá de filu sórelui asiá cá intregu poporulu peruanu érá despoiatu de libertatea sa individuale si érá condusu in modu absolutu de vointi'a lui Inca, — va se dica atatu de mare putere atribuíáu sórelui incátu domnitoriului loru, care si deducé originea dela sóre se supunéáu neconditionatu.

Sabeismulu conduse éراسi la desvóltarea altui sistemulu religiosu la adorarea poteriloru naturali, cari inaintea ómeniloru aparura in modu si mai tainicu si mai neexplicabilu cá unele cari eráu ascunse dinaintea omului si numai efectulu li-se simtié. —

Dr. S. P. Radu.

(Va urmá).

Din esperintia.

In calitate de visitatóriu de scóle — desi cerculu meu de activitate este fórté micu — am avutu ocaziune a studiá mai de aproape si cu de ameruntulu mersulu invetiamentului in scolele rurale. Cá se-si faca cine-va o idea chiara nici nu e de lipsa se visiteze tóte scólele din archidieceasa, nu, cáci deca a visitatu câte-va le-a visitatu pre tóte fiindu acelea mai tóte pre unu nivou.

Nu se póte negá, cá in unele si altele privintie amu inaintatu. Invetiatorii nostri astádi mare parte suntu cualificati, si cá atari potú face si 'si facu, ce le impune chiamarea loru de luminatori ai poporului. Multi lucra cu zelu si cu abnegatiune pentru inaintarea némului nostru. Multi suntu petrunsi de adeverulu cuvintelorui lui Thiers, care díce cá: „Intréga sórtea venitoriului nostru e depusa in mânilé preotiloru si a invetiatoriloru“.

Amu comite inse unu pecatu neiertatu, déca ne-am face frumosulu, inchiediendu ochii inaintea reului, cáci reu inca exista. Suntu multi invetiatori si de aceia, cari in scóla implinescu unu lucru de díferiu, éca asiá numai de sila. Apoi scimn, cá pre lucrulu facutu de sila nu e binecuvéntarea lui Domnedieu. Atari invetiatori nu intielegu seau nu vreau se intieléga, câtu reu facu natiunei. Pre acesti'a trebue se-i aducemu la calea cea adeverata.

Fia-mi deci permisú a aretá unele defecte ce le-am observatu in mersulu invetiamentului precum si modulu cum sè se delature acelea.

Unu defectu mare l'am aflatu la propuncea cetirei respective la folosirea legendariului. Raportulu ministerialu din urma despre starea invetiamentului poporalu accentuéza, cá in scólele greco-catolice si greco-orientali afora de cetire scriere si computu abia se mai propune ceva. Se propune deci cetirea si inca alte doue obiecte. S'ar' acceptá deci, cá baremi acestea se se propuna bine. La

noi inse in multe scole cetirea desi e unu obiectu principalu se propune éca asiá ni. Legendariulu se folosese si astádi dupa metodulu celu vechiu. Cetesce N! Cetesce mai departe N! Éca metodulu in câte-va cuvinte. Pentru atátea cunoscintie metodice pecatu se absolve cine-va preparandi'a. Cu atare cetire pecatu se-si pierda copiii tempulu. Cetirea deprinsa in form'a acést'a in celea mai multe casuri e o tortura pre bietii copiii. Nici unu folosu nu póte se aiba din ea.

Cá se fimu in chiaru cu lucrulu se vedemu care este scopulu legendariului si in legatura cu acést'a cum se se folosésca ace'l'a?

Scopulu legendariulu este, cá copiii se invetie din elu a cetí fluentu (mecanice), logicu seau la intielesu si frumosu. Dar' scopulu nu este numai invetiarea cetirei, nu cáci acést'a s'ar' pote face si din alta carte, ci cá copilulu se invetie a vorbí si scrie dupa recerintiele gramaticali, cá prin ace'l'a se se descepte, desvoite si conserve gustulu spre cetire; se releve modulu de cugetare, semiulu si caracterulu nationalu; se-lu dedée spre cugetare independente; se-i desvólte memori'a si aplicarea de a scrutá; se-i nobilizeze moralitatea si se-i intarésca caracterulu etc.; si in fine se reimprospeteze, amplifice si consolideze in memori'a celea invetiate.

Cunoscéndu scopulu legendariulu se vedemu cum se se folosésca ace'l'a;

La folosirea legendariului totu de-a-una trebuie se avemu in vedere scopulu propriu a acelu'a, adeca invetiarea cetirei si chiar' pentru acea se-lu folosimu amesuratu scopulu. Gradulu celu de antaiu a cetirei este cetirea mecanica. Cetirea acést'a se si-o insusiesca copiii mai antaiu care nu este unu lucru usioru precum s'ar' paré! E de lipsa se invetie copilulu a cetí chiar' asia de fluentu pre cum vorbesce de iute, se fia eschisa inse ori ce grabire; care fórte usioru póte degenerá in gangavitura. Se nu le permitemu deci cá se gângavésca vre unu cuventu seau se-lu intinda ori se-lu repeteze. Se ingrigimu, cá in cetire se nu folosesc provincialismi; cá in cuventu se nu se auda mai multe sunete decâtu câte se receru. Cá se se ajunga scopulu e de lipsa, cá copiii se cetésca câtu de desu, invetiatoriulu se coréga erorile cu tóta bunavointi'a si se cetésca si elu de modelu.

Dar' cu cetirea mecanica nu ne potemu indestulí. Trebuie se fimu cu deosebita atentiune si la acea cá se intieléga ce cetescu. Deci tóte concențele si expresiunile ce trecu preste cerculu de cunoscintie a copilului se le intielésc, seau déca acést'a nu se póte, se-le esplice.

Nu mai câtu in casuri de acestea trebuie se conlucre activu si copilulu, se afle se inventeze, cáci numai asiá se vá dedá a amblá pre petiórele sale, a se cugetá independentu si a scrutá. Déca i-le vomu dá copilului tóte de a gat'a, pucinu folosu le vá luá. Se fimu cu atentiune si la ace'a cá nu numai se intieléga celea cetite ci se le si scie esprimá frumosu. Dar' se nu pretendemu acelu gradu

alu cetirei frumóse care pretinde o cetire indelungata, si cunoscintie multe; se ne multiumimu cu ce e mai principalu adeca cu accentuare corecta si cu naturalitatea. Naturalitatea simpla e cea ce pretendemu in cetire.

Deca ne tienemu strictu de recerintiele acestoru trei genuri de cetire atunci copiii voru cetí bine, cáci atunci dícemu despre cine-va cá cetesce bine, cându cetesce la intielesu si frumosu. Si chiar' pentru ace'a, fiendu-cá mai tóte cunoscintiele ni-le cascigamu prin cetire; fiendu-cá din cetire potemu conchide la rezultatulu instructiunei, la zelulu si cunoscinti'a de lucru a invetiatoriului: omenii a pusu, punu, si voru pune unu deosebitu pondu pre cetirea buna.

Legendariulu -lu folosescu in modulu urmatoriu: Inca la inceputulu propunerii cetirei adeca cându copiii sciu scrie si cetí câte-va litere respective cuvinte, su' cu deosebita atentiune la acea, cá se cetésca si scrie fora erorile susu amintite. Erorile déca se póte le afla prin ei. Déca copiii nu pronuncia seau nu accentuéza bine vre unu cuventu seau propusetiune atunci si numai atunci le cetescu eu de modelu.

Cu cei mai debili cetescu mai multu si mai desu si pretindu cá se urmarésca cetirea cu atentiune toti scolarii, cea ce se pota controlá mai usioru déca cei alalti urmarescu cu stilulu seau cu altu-ceva cetirea.

Ce a cetitu corectu, adeseori o cetimu in coru. Conceptele necunoscute le facu cunoscute prin intuitiune seau esplicare. In modulu acést'a in anulu primu proponendu tote literile si fiendu cu atentiune la esprimarea corecta a cuvinteloru copiii invetia a cetí, vá se dicu amu trecutu preste primele greutáti a cetirei mecanice, si apoi in clasa seau despartimentulu II punu deosebitu pondu pre cetirea la intielesu observandu tote regulele acelei'a. Pentru cá se nu fiu reu intielesu notezu, cá in clasa prima nu ieau strictu numai cetirea mecanica si in cele-alalte clasi numai logica si frumosa, nu cáci si in clasa prima observu regulele cetirei la intielesu, dar' pondulu principalu lu- punu pre cetirea mecanica, adeca mai antaiu se invetie copiii a cetí fluentu, altu-cum nici vorba nu póte fi de cetirea la intielesu si frumósa.

Incepundu din clasa a dou'a purcedu in modulu urmatoriu:

Pertractezu bucat'a de lectura din punctulu de vedere alu cuprinsului. La pertractarea acést'a ieau in consideratiuna deosebirea intre bucátile de lectura destinate pentru intuitiunea esterna si interna. Adeca déca lectur'a e destinata pentru intuitiune interna adeca, deca acea e istorica seau e naratiune mai ántáiu le atragu atentiunea asupr'a lecturii de pertractatu; le spunu cuprinsulu acelei'a odata seau mai de multe ori dupa lipsa. Nu aplicu principiulu didacticu cá „nimicu se nu anticipámu“, ci mai inainte de a me apucá de pertractarea detaiata facu cunoscute conceptele necunoscute. Dupa acést'a apoi pretindu dela copiii cá se-mi cnareze celea audfte. In modulu acést'a copiii voru cunosce cuprinsulu lecturii. Cetescu apoi de modelu bucat'a de lectura si dupa mine

o cetescu copiii, mai întâiu cei mai buni, apoi cei mai debili. In urma copiii enaréza întregu cuprinsulu pre câtu se pôte in conexiune. In clásile mai superióre (IV, V, VI,) cetirea de modelu din partea invetiatoriului se folosesc rar, in locu de acesta mai bine se cetesca unu cetitoriu bunu. Dupa cetire li-se da ocupatiune privata.

Deca lectur'a e destinata pentru intuitiune esterna, adeca deca este o descriere geografica seau naturala, numai atunci me apucu de pertractarea acelei'a, deca copiii -i cunosc cuprinsulu, adeca inainte de a me apucá de pertractare intuescu in natura, seau deca acést'a nu s'ar' pote atunci pre chipuri si numai dupa acea urméza pertractarea descrisa, si dupa acést'a deprindere in scrisu. Suntu deci neincungiuratu de lipsa chipuri pentru intuitiune. De acestea se-si procureze invetiatoriulu la inceputulu anului, se si le tina in ordine si la indemana, cá la tîmpulu seu se se pota folosí de ele.

A pertractá din punctu de vedere alu cuprinsului tóte bucátile de lectura din legendariu este absolutu imposibilu, asemenea nici din punctu de vedere formalu.

La pertractarea din punctu de vedere formalu purcedu in modulu urmatoriu.

Su cu deosebita atentiune la acea, cá bucatile de lectura se fia exercitii gramaticali adeverate. Chiar' pentru acea dintre bucátile de lectura pertractate din punctu de vedere alu cuprinsului le alegu pre celea mai acomodate, cari consuna cu cunoscintiele gramaticali ale copilului. Aflu cu copiii partile principali a lecturii; stau in locu la singuraticile propusetiuni, pre cari se potu intuí mai usioru cunoscintiele gramaticali, le analizezu din punctu de vedere etimologicu si sintacticu si asia prin cetire nu numai amplificu cunoscintiele gramaticali a copiiloru, ci le si consolidezu. Su cu atentiune cá se-si insusiéca o accentuare corecta atátu in vorbire cátu si in cetire. Nu le permitu cá se cetésca nici cu tonu prea inaltu, nici prea incetu. Calea de mijlocu e cea mai buna. Grigescu cá se se tina strictu de celea invetiate despre interpunctiuni, si cá la scriere se le folosesc corectu. Nu pertractezu de odata o bucata de lectura din ambe punctele de vedere, nu cací acést'a ar' face numai confesiune. Le facu cunoscuta deosebirea dintre prosa si poesia pertractezu si poesile. Pretindu cá se-mi spuna cuprinsulu acelor'a.

In celea de susu pre scurtu — pentru orientarea destulu — au aretatu modulu folosirei legendariului.

Altu defectu l'am observatu in propunerea computului. E superfiuu a insira aci tote folosele computului. E destulu atat'a, deca vomu amentí, cá astadi si celu din urma tierénu trebue se scie calculá, altu-cum adeseori va fi insielatu. Cu deosebire poporul nostru are lipsa mare de calculare. Si ore scólele nostre facu-si detorint'a in respectulu acest'a?

Pentru-cá se potemu respunde mai usioru la intrebarea acést'a mai întâiu se vedemu ce pretinde planulu de invetiamentu. Planulu pretinde urmatoriele: Anulu I. In anulu acest'a se ieau numerii dela 1—20 eventualu pana la 30

observandu cursulu naturalu dupa care la fia-care numeru se exercitéza tote patru operatiunile mai întâiu pre obiecte, apoi cu numerii numiti si in urma abstracti. Se intielege de sine, cá dupa desvoltarea conceptului „unu“ ect. se areta si semnulu (cifr'a) acelui'a. In cerculu numeriloru pertractati se facu cunoscute mesurile.

Anulu II. Dupa repetirea materiei anului primu treptatu se ieau numerii pana la 100, inse aci nu este de lipsa a se luá numerii totu unulu câte unulu, ci câte una diecime dela 20—30—40—50 etc. exercitandu tote patru operatiunile mai multu mentalu.

Invetiatoriulu se fia cu deosebita atentiune la formarea tabeli inmultfiei, asia incátu cându ajungu la numerulu 100 se o scia deja.

In anulu acest'a inca se facu cunoscute mesurile, banii si impartirea tîmpului a caroru resolvitoriu corospondietoriu cade in cerculu numeriloru pana la 100.

Anulu III si IV. La inceputulu anului se repetiescu materi'a percursa in anii precedenti apoi se ieau gradatu numerii pana la 1000 atátu mentalu cátu si in scrisu si dupa ce s'au exercitatu pre deplinu in cerculu acest'a trece mai departe.

Anulu V si VI. Celea patru operatiuni fractionile diecimale si vulgare, straformarea frangeriloru diecimale in vulgare si din contra.

Cunoscinti'a deplina a mesuriloru metriche. Apoi regul'a de trei simpla in diversele sale forme, computulu intereselor.

Atát'a pretinde planulu.

Si acum dupa ce cunoscemu materia pretinsa de planulu de invetiamentu potemu respunde la intrebarea de mai susu.

Cunosc scóle, a caroru elevii nici in anulu alu III-lea seau alu IV-lea nu sciu calcul'a securu nici in cerculu numeriloru pana la 20. Ni-au venitu in scólele normale din Blasiu copii cu testimoniu din a patr'a clase, si respectivii nici idea nu avéu despre impartire. Dar' nu-i pentru ce se continuu. Destulu atát'a cá avemu forte multi invetiatori cari nu-si ieu atát'a ostenála cá se studieze unu metodu bunu, dupa care se propuna computulu. Facu asia, precum i-taia capulu. Apuca si din cóce si din colu fora nici o ordine, apoi se intielege, cá de progresu nice vorba nu pote fi. Nu facu pote nici atáta, cá se cetésca cu atentiune planulu de invetiamentu, din care inca s'ar poté binisioru indreptá. In planu e destulu de chiar' disu, cá d. e. in anulu primu la fia-care numeru se se exerciteze tote patru operatiunile si pre lângu tote acestea inca nici in anulu alu patrilea nu scie impartí, seau pote nici multiplicá. Daca e vorba se resolve o tema usiora d. e. urmatoria: o femeia vinde 9 ova, oulu cu 2 cr. cátu are se capete; o resolvable prin adaugere 2+2 etc. Si forte naturalu. Bietulu copilu n'a invetiatu cum se calculeze, apoi se ajuta cum se pote.

Pentru orientarea acelor'a cari nu suntu in chiar' cu metodulu computului fia-mi permisu a descrie pre scurtu modulu de purcedere.

Am vedutu mai susu, că planulu pretinde, că în cerculu numeriloru pana la 20 la fia-care numeru se se deprinda tote operatiunile mai întâiu pre obiecte, apoi cu numeri numiti si in urma abstracti. Asia dara in locul primu vine intuitiune imediata calculare pre obiecte, apoi intuitiune mediata (calculare cu numeri numiti) si in fine calculare cu numeri abstracti si semnu (cifra) numerului.

La intuitiune se potu folosi bilele de pre masina de calculatu, degetele, liniu pre tabla, nuiele, mere, fasole, cruceri, copii etc. etc. etc.

Sciindu acestea se vedemu acum unu esemplu. Invetiatoriulu are se pertracteze d. e. numerulu 2. Gradulu I am disu că e intuitiune. Purcedemu dar' cam asia. Invetiatoriulu iea pre masina de calculatu I bila si intreba. Câte bile suntu aci? Lânga bil'a acest'a mai punemu o bila, voru fi câte bile? Asia e voru fi *doe* bile. Arata apoi unu cruceriu langa care mai paue unulu, I meru cu 1 meru; 1 linia cu 1 linia; 1 copilu cu unu copilu etc.

Din 2 bile (intuitivu) luamu un'a remanu câte? Din *doe* ceruse luamu 1 remanu câte? etc. Din *doe* bile luamu 1 si inca 1 remanu câte? etc. Din *doe* bile luamu *doe* bile remanu câte? etc.

Luamu o bila. De câte ori o am luatu? Mai luamu inca odata o bila. De câte ori am luatu câte o bila? Cătu-i de *doe* ori 1 bila? etc cu alte obiecte.

Luamu de odata *doe* bile apoi intrebamu: de câte ori am luatu 2 bile? Cătu-i de 1×2 bile? etc.

Din *doe* bile luamu odata un'a si apoi era un'a apoi iutrebamu: de câte ori putemu luá totu câte un'a? In *doe* bile de câte ori se afla, se cuprinde 1 bila? Doi cruceri i- impartimu (intuitive) la doi copii apoi intrebamu: deca 2 cr. i- impartimu la 2 copii, câti se vinu la unulu? Asemenea intuimu si acea, că 2 in 2 se cuprinde odata

Acest'a e gradulu primu, urméza apoi gradulu alu *doilea* tote patru operatiunile cu numeri numiti: 1 meru cu 1 meru (numai numimu dar' nu aratamu obiectulu). Din 2 mere luamu unulu remanu câte? etc. De *doe* ori câte 1 meru suntu câte mere? etc. In *doe* mere se cuprinde unu meru de câte ori? *Doe* mere le impartimu in 2 parti într'o parte se vinu câte? etc.

In gradulu alu *treilea* vine abstragerea.

Câte bile aretu pre masina? *Doe* (Aci se lasa numirea) Câte ceruse, nuiele, cruceri, liniu, feresti, scaune, tablitie etc. *doe*.

Doi e unu numeru. Sub numerulu doi (*doe*) din ori ce intielegemu doi (*doe*) bucati. Intielegemu *doe* case, table, mere etc. Apoi urmeza aretarea semnului (cifra) numerului. Apoi deprindere in scrisu si exemple practice.

Eca modulu cum trebuie se purcedemu la ori care numeru si prelanga care voru invetiá copii a calculá securu.

Se amintescu aci si acea, că inca la numerulu doi se depune basa la frangeri. Unu meru, o cola de chărtia, o crumpena etc. se impartiescu in *doe* parti egali, o parte se numesce diumetate. Intr'unu intregu suntu *doe* diumetati.

Doe diumetati facu unu intregu. Unu diumetate de chilo. O diumetate litra etc. etc.

Intru acestea amu voitu se aretu pre scurtu cum au se purceda aceia, cari nu se prea potu ferici in scóla.

Am mai observatu si alte defecte, dar' despre acelea cu alta ocaziune.

P. Ungureanu.

Spre orientare.

Se apropia tēmpulu, cându fia-care invetiatoriu trebuie se se ingrigesca despre cărțile necesarie copiiloru. Nu vá fi deci superfluu a dá in privinti'a ast'a invetiatoriloru unele indrumări.

Precum am observatu pana acum invetiatorii introduceáu in scolele loru spre folosintia cărțile, cari le afláu in primulu catalogu, ce ajungeá in mânilor. Dar' nu numai invetiatori, ci chiar' si parinti copiiloru inca aveáu dreptulu de-a introduce unele manuale in scóla. Din orasia, unde se afla librerie, dupa unu tergu bunu aduceá câte unu Abcedariu seau Legandariu recomandat de librariu.

De aci urmă apoi, că nu numai scolele unui tractu, ci chiar' si elevii unei scole eráu prevediuti totu cu altu-feliu si altu-feliu de Abcedarie si Legendarie. O anomalia adevărata. Apoi poftimu unitate in invetiamentu. Numai la noi se pôte intemplá unu astu-feliu de lucru. Am pote se-i luamu de modelu pre invetiatorii greco-orientali, cari -si prevedu elevii numai cu manuale aprobate din Sibiu. Noi inse potemu folosi de ori unde, si ori-ce cărți. Nu vreáu de asta data se me apucu de recensiuinea cărtilor folosite in scolele nostre, nu ci numai accentuezu, că cărțile aprobate de Preaveneratulu Ordinariatu metropolitanu seau de comisiunea scolastica arhiepiscopala *inca ar' meritá se fia folosite in scolele nostre.*

Nici n'ar' fi incolo iertatu, că se se folosesca alte cărți si me miru multu cum trecu cu vederea inspectorii tractuali acestu lucru. O instructiune seau indreptariu datu visitoriloru de scole denumiti de ministru la p. 2. intre altele dŕce că deca acesti'a (visitorii de scole) ar' aflá manuale de scole ne-aprobate de respectiv'a superioritate scolara numai decătu se faca aretare la inspectorulu reg. de scole. Totu in sensulu p. 2. fia-care invetiariu e obligatu a face la inceputulu anului scolasticu catalogulu cărtilor ce vrea a le folosi. Catalogulu acest'a subserisu de auctoritate competanta si prevediutu cu sigilulu trebuie se-lu arete visitoriului de scole.

Asia dara in scolele din arhiepescia nostra trebuie se folosesca numai cărțile aprobate de Preaveneratulu ordinariatu metropolitanu respective de comisiunea scolastica arhiepiscopala.

Cărțile aprobate pentru scolele nostre suntu urmatoriile.

1. **Catechismu** pentru scolele poporali, editiunea III. Blasiu 1882. Pretiulu 30 cr.
2. **Istori'a biblica** mica de Gavriila Popu. Editiunea III Blasiu 1884. Pretiulu 25 cr.
3. **Elementariu** (Abcedariu) pentru clasa a întâia de Munteanu—Solomonu. Editiunea a VIII Pretiulu 20 cr.
4. **Carte de cetire** pentru scolele romane de Stefanu Popu. Editiunea a IV indreptata si inavutita. Pretiulu 45 cr.
5. **Computulu** mentale si cu cifre pentru scolele poporali dupa Fr. cav. de Mocnik de Munteanu—Solomonu Partea a II 30 cr. Partea a III 30 cr.

6. **Esercitiu practice pentru invetiarea limbii magiare** pentru scolele poporali de Negrutiu—Ungureanu. Editiunea a IV. Pretiulu 30 cr.

7. **Istori'a Ungariei** pentru scolele poporali. Pretiulu 20 cr.

8. **Geografia** pentru scolele poporali. Pretiulu 20 cr.

9. **Fisica** pentru scolele poporali de Elia Chirila. Pretiulu 30 cr.

10. **Constitutiunea patriei.** Pretiulu 20 cr.

11. **Istori'a naturale** pentru scolele poporali de A. Uilacanu. Pretiulu 1 fl.

Tote cărțile acestea se afla de vendiare la tipografi'a seminariului gr-cat. din Blasiu.

Varietăți.

Otietu de smeura. Se face asia: Se punu într'o sticla mai mare trei parti obiecte de vinu tare si una parte de smeura; sticla se duce la sóre, unde e tiene pana candu smeura se asiedia pre fundu si otietulu capeta una colóre frumosa, rosia, transparenta, dupa acea se strecura prin hartia sbeutoria in sticle mai mici; acestea apoi se sigileza si se asiedia la unu locu recorosu spre intrebuintiarea ulterioara.

Se pote face si asia, cá 2 chilo de otietu tare si in fierbentatu se pune unu patrariu de smeura sdrobota; in care se lasa pana candu otietulu capeta colorea rosia; dupa acea se strecura in sticle mici, cari se sigileza si se punu in celariu intre nisipu. Astufeliu de otietu se pote folosí nu numai la salata, ci amestecat cu apa si sacharu ver'a in caldura cea mare de una beutura racoritoria, escelenta.

Trasulu clopoteloru pre vreme grea are acelu intielesu cá se provoce pre credintiosi la rogatiune, pentru-cá se roge pre Domnul ceriului, se departeze tempestatea. Si acést'a din punctu de vedere alu simtiului religiosu neci nu pote cadé sub acusa. La totu casulu religiositatea si credinti'a poporului in atotopotentele D-dieu este motivulu, cá se practizeza acestu usu de atâti'a ani. Deca inse poporul ascépta inprasciarea norilor si incetarea tempestatei dela trasulu clopoteloru, atunci e semnu, cá n'au pastoriu sufletescu istetiu, carele se-i lumineze si se-i capaciteze. Elucru emnoscutu cá clopotarii suntu forte espusi pericolului, cându tragu clopotele pre vreme grea.

Concurse.

Din partea Preaveneratului Consistoriu metropolitanu s'a scrisu concursu la urmatoriele statii: 1. Statiunea docentale din *Lipoveni* — *Maiuru in Alb'a-Juliu*, cu salariu anuale de 200 fl. v. a. Terminulu de concursu 20 Augustu a. c. 2. Statiunea docentale din *Intregalde*, protopopiatulu Albei-Julie, cu salariu de 200 fl. v. a. 12 metrete bucate si cartiru liberu. Terminu de concursu 20 Augustu a. c. 3. Statiunea docentale din *Gald'a superiora* protopopiatulu Albei-Julie, cu salariu 200 fl. v. a. si cartiru liberu. 4. Statiunea Cantoru-docentale din *Chisfalau*, protopopiatulu Albei-Julie cu salariu 60 fl. v. a. din fondulu scolasticu 140 fl. v. a. din repartitiune pre poporu; capetfele si competintiele cantorali computate in 40 fl. v. a. gradin'a scolei si 2 agrii arati de poporu computatu 60 fl. v. a. lemne de

focu si cartiru liberu. Terminu de concursu 20 Augustu. 5. Statiunea docentale din *Micusiu*, protopopiatulu Turdei, cu salariu 200 fl. v. a. cartiru si gradina. 6. Statiunea cantoru-docentale din *Tritulu-superioru* protop. Turdei, cu salariu 140 fl. v. a. din repartitiune; 10 jug. pamentu; cartiru, gradina; tertialitatea din stola. Terminu de concursu 20 Aug. a. c. 7. Statiunea cantoru-docentale din *Urc'a* protop. Turdei, cu salariu 216 fl. v. a. cartiru liberu si gradina. 8. Statiunea docentale din *San-Petru de Campia*, protop. Pogacelái, cu salariu; 100 fl. v. a. bani parati; 100 metrete bucate; cartiru liberu si gradina. Terminu de concursu 20 Aug. a. c. 9. Statiunea docentale din *Cingudielu* protop. Aludului, cu salariu 200 fl. v. a. si cartiru. Terminu de concursu 25 Aug. a. c. 10. Statiunea cantoru-docentale din *Datesiu* protop. Ludosiului, salariu 200 fl. v. a. Terminu de concursu 25 Aug. a. c. 11. Statiunea docentale din *Archiudu* protop. Faragaului, cu salariu 200 fl. v. a. gradina si cartiru. Terminu de concursu 25 Aug. a. c. 12. Statiunea cantoru docentale din *Hvastasiu* prot. Faragaului cu salariu; 100 fl. v. a. bani parati 50 metrete cucuruзу; 5 jug. pamentu; tertialitatea din stola; cartiru liberu si gradina. Terminu de concursu 25 Aug. a. c. 13. Statiunea cantoru docentale din *Poieni* prot. Morlacei, cu salariu 237 fl. v. a. Terminu de concursu 28 Aug. a. c. 14. Statiunea cantoru docentale din *Gilan* prot. Clusiului cu salariu 100 fl. v. a. 67 metrete bucate; 67 dile de lucrú; locu aratoriu 6 dile de plugu; fenatiu de 3 cara fênu; 1 delnitia padure; stol'a cantorale; cartiru si gradina. Terminu de concursu 28 Aug. a. c. 15. Statiunea cantoru docentale din *Clusiu-Manasturu* prot. Clusiului cu salariu docentale de 224 fl. v. a. si venite cantorali 127 fl. 60 cr. v. a. Terminu de concursu 28 Aug. a. c. 16. Statiunea docentale din *San-Martinulu saratu* prot. Muresiu-Uiorei cu salariu 100 fl. v. a. 7 jug. pamentu; 1 orgie de lemne, tertialitatea din stola; cartiru si gradina. Terminu de concursu 28 Aug. a. c. 17. Statiunea de docente Ambulante din *Beic'a romanu si magiara* prot. Reginului sasescu, cu salariu 200 fl. v. a. Terminu de concursu 30 Aug. a. c.

Escriere de concursu.

Pentru stipendiile din fundatiunea Kőszeghiana din Maramuresiu se escrie concursu. —

Recursele indreptate cátra Comitatu suntu a se tramite la subserisulu pana in 1-a Septembrie a. c.

Pentru stipendie potu recurge tenerii nobili románi greco-catolici din Maramuresiu si anume: studentii din 1—8 clasa gimnasiala, iuristii, practicantii de advocatura in anulu antaiu, preparandii si studentii din clasele 5—6 a scóleloru reale. —

Cátra recourse suntu a se adnectá:

1. Carte de botezu. —

2. Atestatu oficiosu despre ace'a cumu-cá recurentele este fiulu legiuitu a parintelui nobile cu domiciliulu statornicu din Maramuresiu.

3. Atestatulu despre finirea cursulu scolaru trecutú cu eminentia, seuu atestatu cumu-cá recurentele a depusu bine esamenulu iuridicu prescriu in cursulu scolaru trecutú.

S. *Siugatayu la 29 Juliu 1889.*

Titu Bădu,
administratorele oficiului
vicariale din Maramuresiu.